

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

ISSN 2617-2364

Випуск 29

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.lex-line.com.ua

Юридична лінія

10 лютого 2021 р.

УКРАЇНА

Тернопіль

2021

Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 29):
матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції /
Збірник тез доповідей: випуск 29 (м. Тернопіль, 10 лютого 2021 р.). -
Тернопіль, 2021.- 84 с.

УДК 340 (063)
ББК 67.0я43

ISSN 2617-2364

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних та історичних питань, які
оприлюднені на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Адреса оргкомітету:
46005, м. Тернопіль, а/с 797
тел. +380979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не
завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно
збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками.
Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові
керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів
конференції посилання на джерело є обов'язкове.

COORDINATION OF THE LICENSING OF THE USE OF RADIO FREQUENCIES IN THE REPUBLIC OF ESTONIA

Maksurov Alexey Anatolevich

*PhD in Law, Professor, Kiev National University named after
Taras Shevchenko*

Today, Estonian legislation may well become an acceptable example of an effective mechanism for legal regulation of activities in the field of licensing the use of radio frequencies [1,112].

In particular, on the basis of § 8. "Management of radio frequencies" Electronic Communications Act (Passed 08.12.2004 RT I 2004, 87, 593 Entry into force 01.01.2005) [2] "(2) Radio frequency management consists of international and national planning radio frequency bands, coordinating radio frequencies and organizing the use of radio frequencies, publishing and updating information on the rights and conditions associated with the use of radio frequencies and exercising supervision in accordance with international agreements and this Law. The management of radio frequencies is based on objective, transparent, non-discriminatory and proportional criteria, taking into account, inter alia, economic, security, public and public interests, freedom of expression, cultural, scientific, social and technical aspects of the European Union, and taking into account the various interests of users radio frequencies".

Let's consider other coordination norms of this law.

Based on § 13. Processing of applications for frequency authorizations and grant of frequency authorizations. (3) Prior to granting a frequency permit for the provision of air traffic services by radio, navigation or surveillance equipment, or for the use of other radiocommunication services in a given frequency band, if such use may affect flight safety, the Technical Supervisory Authority shall submit the frequency permit conditions for approval. frequency coordinator of the International Civil Aviation Organization (ICAO) in Estonia.

As stated in § 14. Refusal to grant a frequency authorization is possible in cases where, 9) the use of radio frequencies not approved in the course of international coordination, or 10) the state fee has not been paid.

By virtue of § 17 Transfer of right to use radio frequencies and grant for use on the basis of contract for use. (8) The Technical Supervision Authority may, if necessary, coordinate the transfer of the right to use radio frequencies or the granting of the right to use on the basis of a contract for use with the Competition Authority. The technical supervisor has the right to refuse to transfer the right to use radio frequencies or to grant the right to use on the basis of a use contract if it distorts competition.

From § 21. Use of radio frequencies for national defense purposes it follows: (1) The procedure and technical requirements for the use of radio frequencies allocated for (2) The establishment of technical requirements specified in part 1 of this article is based on the following: 1) the needs of the defense forces Estonia in the use of radio frequencies; 2) international agreements, including coordination agreements.

Thus, Estonian legislation has successfully used coordination mechanisms to regulate licensing activities.

Literature:

1. A.A. Maksurov Coordination in legal systems of the countries of Europe. Part I. Monograph - M.: Rusays, 2018. - 544 p.
2. «Management of radio frequencies». Electronic Communications Act (Passed 08.12.2004 RT I 2004, 87, 593 Entry into force 01.01.2005) // <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/Riigikogu/act/521082017008/consolide>

ФОРМИ ГОЛОСУВАННЯ В СУЧАСНИХ КРАЇНАХ СВІТУ. УКРАЇНА

Пильгун Наталія Василівна

кандидат юридичних наук, доцент, юридичний факультет, Національний авіаційний університет

Савченко Олена Олегівна

студентка юридичного факультету, Національний авіаційний університет

В кожній країні світу голосування, яке має юридичний, політологічний та соціологічний аспект, є одними із складних суспільних явищ, зміст якого може бути використаний як прямий шлях до формування громадянського демократичного суспільства.

Стешенко Т.В. в своїй науковій роботі зазначив, що голосування - це складна процедура, організована за допомогою комплексу дій правового, матеріально-технічного, інформаційного й забезпечувального характеру. Але якщо його вивчати під більш широким кутом, то голосування виступає демократичним інститутом, що забезпечує вільне виявлення волі громадян і виступає запорукою дотримання їх політичних прав обирати й бути обраними [1].

Саме голосування може проводитися у відкритій і таємній формі. При проведенні відкритого голосування не приховується інформація, тобто те, за кого проголосував учасник виборів. При таємному

голосуванні організатори голосування повинні вжити ті заходи, щоб ця інформація була недоступна.

В кожній країні світу певна форма виборів є домінуючим. Застосування форми голосування залежить від різних факторів. До таких належить: науково-технічний розвиток в державі, рівень політичного розвитку та правової культури населення. При проведенні голосування ці фактори враховуються першочергово.

Отже, під час розвитку держав в сучасних країнах світу змогли сформувати такі форми голосування: особисте голосування за місцем виборчої адреси, голосування за місцем перебування виборця, дострокове голосування, голосування за дорученням, заочне голосування, голосування поштою, голосування в мобільному виборчому пункті, голосування за кордоном.

Розглядаючи популярні форми голосування окремо, можна звернути увагу на застосування їх в тих чи інших країнах.

Якщо говорити про особисте голосування за місцем виборчої адреси, то ця форма голосування є найпростішою і застосовується при голосуванні бюлетенями та виборчими машинами. Його застосування в зарубіжних країнах є класичним підходом до організації проведення голосування. Поширене в кожній країні світу.

Щодо голосування за місцем проживання, то воно є розповсюдженою формою для країн Східної Європи. Організатори виборів та представники громадськості нарікають на особливості цієї форми голосування, вказуючи на цей інститут як на один з вагомих засобів фальсифікації результатів голосування.

Дострокове голосування, передбачає можливість виборця здійснити волевиявлення у визначеній законодавством формі. Дострокове голосування створює особливі переваги для осіб, які знаходяться в короткій поїздці за кордон в день виборів. Таке голосування існує в Білорусі, Данії, Фінляндії. Ця форма голосування передбачається також в Андоррі, Киргизстані, Литві, Мальті та Норвегії. Голосування здійснюється у дипломатичних та консульських установах [2].

Голосування за дорученням є не популярним способом голосування на виборах в зарубіжних країнах. Виборець вправі доручити здійснення волевиявлення іншій особі від власного імені. Положення про можливість голосування за дорученням існує в таких державах: Сполучене Королівство Великобританії, Нідерланди, Франція, Алжир, Бельгія, Монако і Швеція.

У дев'яти країнах світу голосування поштою передбачається для громадян, які проживають за кордоном, (Австрія, Німеччина, Іспанія, Ірландія, Італія, Ліхтенштейн, Люксембург, Мексика та Словаччина), в той час як в 12 з них – це єдино можлива форма (Бельгія, Боснія і

Герцеговина, Киргизстан, Латвія, Литва, Естонія – для осіб, які тимчасово перебувають за кордоном, Сполучене Королівство Великобританії, Швеція і Швейцарія) [2]. Можливістю голосування поштою користуються близько 12% виборців у Великобританії, Німеччині й Данії. Щодо голосування за кордоном, то дана форма голосування дозволяє громадянам, які проживають за межами своєї країни, брати участь у її політичному житті. Держава яка створює умови для голосування за кордоном проявляє і забезпечує рівність в політичних правах громадян держави незалежно від місця проживання. Правові позиції Європейського суду з прав людини з цього питання ґрунтуються на положеннях Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [3]. Країни: Болгарія, Бразилія, Угорщина, Грузія, Ісландія, Корея, Марокко, Молдова, Польща, Румунія, Росія, Сербія, Україна Хорватія, Чорногорія і Чеська Республіка громадяни, що проживають за кордоном, можуть голосувати тільки особисто. У всіх цих випадках голосування проходить у дипломатичних або консульських установах у відповідній країні.

Вибори в Україні можуть здійснюватись різними форматами. На даний момент вибори в Україні можуть проходити в таких формах: особисте голосування за місцем виборчої адреси, голосування за місцем перебування виборця та голосування за кордоном. Вибори проходять у таємній формі, для збереження таємності вибору голосуючого.

Отже, виходячи з вищенаведеного можна стверджувати про те, що форма голосування залежить від різних чинників які притаманні певній державі. чим більше форм проведення голосування під час виборів, тим більш ефективним і якісним є результат самих виборів.

Література:

1. "Форми голосування в сучасних зарубіжних країнах" Стешенко Т. В. Режим доступу: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/15130/1/Steshenko_44-47.pdf
2. Дюрью Ж., Тросканий Л. Європейська комісія за демократію через право «Доповідь про голосування за кордоном» – Режим доступу: <http://www.venice.coe.int/>
3. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20.03.1952 року [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_535

ФАКТОР ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАКОНОДАВЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НОВІТНІЙ НАПРЯМОК ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Сергєєв Кирило Олександрович

здобувач наукового ступеню кандидата юридичних наук, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, адвокат, директор Адвокатського бюро “Сергєєв та партнери”

Інформаційні технології змінюють змісти сучасного суспільства, в тому числі і порядок виникнення правовідносин. Ми маємо справу з соціумом нової правової реальності, де трансформувались звичні виміри часу і простору існування, як природної, так і позитивної норми. Ці події сформували новітні фактори зовнішнього впливу на ефективність законодавчої діяльності та інших процесів державотворення. Лише за нинішнього етапу приходить розуміння масштабів їх впливу, що привертає увагу вчених і формує актуальність тренду дослідження вказаних явищ та їх наслідків.

Законом ми завжди намагаємось припустити майбутнє: умови, в яких буде жити соціальна група, їх погляди, переконання, цінності та ресурси. Зміни деяких з факторів буття виконавців норми часто можуть поставити під сумнів її актуальність та сформувані обґрунтовані підстави до законодавчих змін. У інформаційних технологій набагато вища, ніж в інших технологій, швидкість відновлення: покоління інформаційних технологій змінюються кожні 3 - 5 років. Можливо, саме тому інтелектуальне освоєння наслідків такого динамічного розвитку не встигає за зростанням обсягів нової інформації [1, с. 98]. Ефективність процесу модернізації безпосередньо залежить від ступеня органічності її співвідношення з реально існуючими національними владними інститутами та ціннісними орієнтаціями населення [2, с. 197]. Інформаційно-активна сучасність сприяла зміні часового виміру буття, де глобальні змісти трансформуються у гіпердинамічному темпі, що створює об'єктивно-обумовлені потреби у частій зміні законодавства. Більше того, ми навіть можемо застосовувати вираз про те, що сучасна держава не встигає адоптуватись під суспільні зміни.

Розвинуті можливості обміну даними сприяли і прискоренню темпів науково-технічного прогресу, що вплинуло на динаміку поділу праці, виникнення нових соціальних груп, нових об'єктів права та практик їх отримання як змісту правовідносин. Наслідком цих подій стало ускладнення структури суспільної організації, як у її сталому стані за порівняння з попередніми часами, так і у динаміці її модернізації. І, як наслідок, відбулось збільшення кількості елементів системи соціальних

відносин. Кількість і якість зв'язків і відносин між елементами системи визначають ступінь організованості тієї або іншої системи. Чим вищі стійкість, оптимальність, доцільність зв'язків між елементами системи, тим вища організованість самої системи [3, с. 274]. Автор методу системної динаміки Джей Форрестер зазначав: "Ідея про те, що причина симптому повинна перебувати десь поруч і відбуватися незадовго до появи симптому, справедлива лише в простих системах. У більш реалістичних складних системах причини можуть бути дуже віддаленими як в часі, так і в просторі від їх наслідків" [4, с. 14]. Відповідно, ускладнення соціальної структури суспільства призвела до збільшення елементного ланцюгу між причиною і наслідком. Особливої актуальності проблема набула у питаннях законодавчої діяльності, де автор проекту, усвідомлюючи соціальне явище як проблему, що потребує державного регулювання, для створення якісного закону має точно усвідомлювати причини, які цю проблему створюють і ефективність способів їх вирішення. І навіть за сучасного стану розвитку інформаційних технологій майже не лишилось соціальних проблематик, причини яких були б зрозумілі на рівні первинного сприйняття. В той же час, культура законодавчої діяльності, сформована у попередні десятиріччя, часто виключає інструменти детального дослідження послідовності причин, що нерідко призводить до закладання у проекти законів помилкових способів вирішення проблеми, і, як наслідок, такий закон не створює правових наслідків та/або соціального результату.

Ми маємо сучасний стан взаємовідповідності держави і суспільства, де фактор інформаційних технологій вже провокує непередбачувані наслідки, які виходять за доктринальні межі державно-правових стандартів діяльності. І навіть у сталому стані ці явища тільки-но почали досліджуватись науковою спільнотою, але переважно у галузях психології, соціології, менеджменту, політології. Теоретики права, на жаль, приділяють цьому фактору вкрай мало уваги, і це незважаючи на значні масштаби впливу явища на предмет науки. Особливої актуальності такі дослідження набувають за усвідомлення фактору динаміки, яка у часовому вимірі може сформувати темп зміни правових змістів, на існування, в межах якого державна/законодавча системи просто не розраховані.

Наукового значення набувають не тільки змісти впливу фактору інформаційних технологій на ефективність законодавчої діяльності та інших державотворчих процесів, але й розрахунок стану речей у майбутньому та наслідків, до яких цей фактор може призвести.

Література:

1. Сіленко А. Інформаційні технології – новий імпульс для пошуку парадигми майбутнього суспільства. Політичний менеджмент № 3, 2007. С. 96-112.;
2. Пампура М. В. Модернізація як трансформаційний процес сучасної державно-правової дійсності. Форум права. - 2016. - № 3. - С. 194–198;
3. Системні властивості законодавства та його співвідношення із системою права/ І. В. Суходубова. Економічна теорія та право. № 1 (20) 2015 с 268-278;
4. Learning through System Dynamics as Preparation for the 21st Century by Jay W. Forrester/Systems Thinking and Dynamic Modeling Conference for K-12 Education, June 27-29, 1994 at Concord Academy. Concord, MA, USA. 22 с.

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне
та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

ПОВІТРЯНЕ БОМБАРДУВАННЯ БЕЛГРАДА У КВІТНІ 1941 РОКУ ЯК ПРИКЛАД ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ ВІЙНИ

Акімов Михайло Олександрович

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ*

Менше ніж за рік після початку Другої світової війни Німеччина спільно з Італією підкорила практично всю Східну та Західну Європу. Крім єдиного противника (Великої Британії), союзних та нейтральних держав, вільними залишалися тільки країни на Балканському півострові, проте і вони на той час вже увійшли до орбіти зацікавленості Третього рейху.

Після аншлюсу Австрії Німеччиною у 1938 році та окупації Албанії Італією у 1939 році держави-агресори отримали спільний кордон із Югославією. Коли ж у 1940 та 1941 роках до Троїстого пакту (союзу Німеччини, Італії та Японії) приєдналися Угорщина, Румунія та Болгарія (і на територію останньої були одразу введені німецькі війська), Югославія опинилася в оточенні.

Уряд Драгіша Цветковича, поступившись зовнішньому тиску, вирішив відмовитись від подальшого нейтралітету та підписати Троїстий пакт. Останнім, хто ще чинив опір цьому, залишався князь Павло Карагеоргійович – регент, який правив країною від імені малолітнього короля Петра II та був відомий своїми проанглійськими поглядами. Врешті-решт, бажаючи за будь-яку ціну уникнути втягнення Югославії у війну, регент Павло санкціонував приєднання країни до Троїстого пакту. Відповідний протокол був підписаний 25 березня 1941 року у Відні із трьома застереженнями – гарантії поваги до суверенітету та територіальної цілісності Югославії, недопущення військ та транзиту воєнних вантажів її територією, ненадання воєнної допомоги іншим державам-учасникам.

Вже 27 березня 1941 року, після двох днів масових протестів проти приєднання до Троїстого пакту, очолювані командувачем ВПС Душаном Симовичем та його заступником Борівойє Мірковичем змовники за підтримки королівської гвардії захопила владу в державі, змусили Цветковича піти у відставку (новий уряд очолив Симович), а регента Павла передати владу Петру II (якого негайно визнали повнолітнім).

Німеччина, незважаючи на запевнення нової югославської влади у дотриманні зобов'язань за Троїстим пактом, прискорила підготовку до агресії, що тривала вже давно (адже Італія потребувала допомоги у протистоянні із Грецією, та і в цілому для забезпечення агресії проти Радянського Союзу необхідно було повністю убезпечити Балкани). Скориставшись переворотом як приводом, Гітлер наказав провести операцію «Відплата» – завдати масованого бомбового удару по Белграду з метою повного знищення міста.

За наказом Геринга з Німеччини, Франції та Італії були додатково перебазовані близько 500 літаків. Командувач 4-го повітряного флоту Олександр Льор підготував план бомбардування декількома хвилями удень та вночі. Німцям суттєво допоміг перебіжчик: 3 квітня 1941 року майор Владімір Крен перелетів на легкому літаку до австрійського Грацу, де виказав розташування югославських аеродромів, бомбосховищ для населення Белграду, коди, що використовувались у системі зв'язку, та місця скупчення мобілізованих [4, с. 218].

Дізнавшись про це, нова югославська влада вже наступного дня проголосила столицю держави відкритим містом (за прикладом Кракова, Брюсселя та Парижа), аби скористатись захистом, що його гарантувала ст. 25 Гаазької конвенції про закони та звичаї війни на суходолі [1], яка забороняла атакувати у будь-який спосіб незахищені населені пункти. Англійці повідомили уряду Симовича про день та час німецького нападу, що дозволило завчасно розосередити авіацію по аеродромах країни. Зі свого боку німці, достеменно знаючи про відсутність протиповітряної оборони у Белграді, проголосили останній «містом-фортецею» для виправдання бомбардування [3, с. 499].

Між 06:30 та 06:45 6 квітня 1941 року перша хвиля німецьких середніх та пікіруючих бомбардувальників наблизилась до міста. Нальот тривав майже півтори години; до кінця дня Белград бомбили ще тричі. Крім будівель міністерства оборони, генерального штабу, військової академії, казарм гвардії та жандармерії істотно постраждали жилі райони у центрі та на північному заході міста (714 будинків знищено, ще 8503 зазнали ушкоджень, у тому числі 1888 – серйозних, загалом постраждало 47 % житлової забудови), королівський палац, електростанція, водогін, центральний поштамт та аеропорт; згоріла вщент національна бібліотека [4, с. 229]. Кількість втрат загиблими та зниклими безвісті серед цивільного населення так і залишилась точно не з'ясованою (за даними різних джерел – від 1,5 до 17 тис. осіб; останні дослідження наводять цифри у 3-4 тис. та від 5 до 10 тис. осіб [2, с. 167]).

З огляду на те, що опір югославської авіації був придушений вже під час першого нальоту, і далі німецькі бомбардувальники діяли безперешкодно (а пікіруючі знижувались ледве не до дахів будинків),

можна упевнено казати про умисне завдання ударів по цивільних об'єктах, тобто про воєнний злочин.

Олександр Льор після капітуляції Німеччини у травні 1945 року потрапив у полон до англійців, був виданий Югославії, засуджений за воєнні злочини та страчений у лютому 1947 року. У березні того ж року в Італії при спробі втекти до Аргентини був арештований Владімір Крен; його теж видали Югославії, де він був засуджений за зраду та воєнні злочини і страчений у грудні 1948 року.

Література:

1. Convention on Laws and Customs of War on Land : adopted on October 18th, 1907. URL: http://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague04.asp (дата звернення: 02.02.2021).
2. Knell, H. To Destroy a City: Strategic Bombing and Its Human Consequences in World War II. Cambridge, MS : Da Capo Press, 2009. 464 p.
3. Schreiber G., Stegemann, B. Vogel, D. Germany and the Second World War: Volume III: The Mediterranean, South-East Europe, and North Africa, 1939–41. Oxford, England: Clarendon Press, 1995. 848 p.
4. Shores, C., Cull, B., Malizia, N. Air War for Yugoslavia, Greece, and Crete, 1940–41. London : Grub Street, 1987. 445 p.

ПРОЦЕС ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА МЕЖІ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ

Білик Павло Петрович

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного та господарського права, Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

Виходячи з дефініцій, через які в науковій адміністративно-правовій літературі позначається процес впливу держави на суспільні відносини (а це – «держане управління», «публічне управління», «публічний менеджмент», «публічне адміністрування» тощо), можна стверджувати, що державне управління (публічне адміністрування) є вольовим, владним, заснованим на законі, переважно імперативним, цілеспрямованим, організуючим впливом держави в особі її уповноважених органів та посадових осіб, а також, часом (при виконанні делегованих повноважень) і в особі органів місцевого самоврядування, на суспільство та суспільні відносини, які такого владного впливу потребують, з метою приведення їх у певний, бажаний державою, суспільством та кожною особою, впорядкований стан. Такий впорядкований стан, як результат державно-

управлінської діяльності, діяльності публічних адміністрацій полягає у створенні таких умов існування суспільства, при яких кожний учасник суспільних відносин має можливість реалізовувати права, свободи та законні інтереси не завдаючи і не створюючи загрози завдання шкоди правам, свободам та законним інтересам інших учасників суспільних відносин, а виконання юридичних обов'язків через надання адміністративних послуг наближається до зобов'язаної особи і є безперешкодним.

Вважається за необхідне звернути увагу на дві тези. Державне управління (публічне адміністрування) як процес впливу має виконавчо-розпорядчий характер і в будь-якому разі полягає у прийнятті та реалізації управлінських рішень (актів адміністрування).

Протягом тривалого часу державне управління визначалося в науці адміністративного права як виконавчо-розпорядча діяльність органів державної виконавчої влади, яка виявляється у безпосередньому повсякденному й оперативному впливові на різноманітні суспільні відносини у країні [1, с. 213]. Також в літературі набуло визначення державного управління як самостійного виду державної діяльності, що має підзаконний, виконавчо-розпорядчий характер органів (посадових осіб) щодо практичної реалізації функцій та завдань держави у процесі регулювання економічною, соціально-культурною та адміністративно-політичною сферами [2, с. 162–163]. Основною метою державного управління є забезпечення і реалізація норм законів [3, с. 8]. Процес здійснення цілеспрямованого упорядкування державою суспільних відносин з використанням юридичних засобів і методів, з метою стабілізації, та охорони таких відносин в літературі традиційно розглядається, як правове регулювання [4, с.8]. Намагання держави відреагувати на ті чи інші суспільні події, в основі яких знаходиться людська поведінка, потребує формального визначення такого процесу [4, с.10]. Традиційно, це визначається поняттям «правове регулювання» під яким розуміють впорядкування поведінки учасників суспільних відносин за допомогою юридичних засобів [5, с. 134] і воно визнано сталим в теорії українського права. Таке визначення домінує и у закордонних фахівців, наприклад, правове регулювання – це здійснюване, за допомогою системи правових засобів (юридичних норм, правовідносин, індивідуальних приписів і ін.), результативний нормативно-організаційний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування та охорони [6, с.209]. Звернемо увагу, щой йдеться про впорядкування суспільних відносин за допомогою різноманітних юридичних засобів, серед яких вся ієрархія нормативних актів від законів до індивідуальних приписів, адже, крім правотворення для впорядкованості суспільних відносин необхідна також практична реалізація тих положень, які статично містяться в нормативно-

правових актах вищого ієрархічного рівня. Таким чином бачимо, що державне управління (публічне адміністрування), навіть якщо його розуміти переважно, як процедури надання адміністративних послуг (що повсякчас в умовах сьогодення додовиться як переважна точка зору), полягає в «державно-правовому управлінні» або ж в «правовому управлінні», де через підзаконне нормотворення диференціюються загальні завдання і завдання, які повинні більш чітко визначатися на рівні локального і більш спрямованого правового впливу [4, с.15]. Таким чином, якщо розуміти управлінську діяльність як сукупність безперервних взаємопов'язаних дій та функцій, здійснюваних органами державної влади та управління, що спрямовані на забезпечення досягнення цілей держави, то доходимо висновку, що весь процес державного управління можна відобразити такою моделлю: системна ситуація (стан системи державного управління в певний момент часу) —» базові цінності —» система основних цілей —» сукупність проблем (розбіжностей між реальними і бажаними станами системи державного управління) —» система управлінських рішень —» система (вектор) управлінських впливів (регулюючих, організуючих та контролюючих) —» суспільство (вирішення проблем, пов'язаних з різноманітними суспільними відносинами) —» нова системна ситуація [7, с.3-4]. Ця модель безпосередньо пов'язує систему управлінських впливів на суспільство з прийняттям відповідних управлінських рішень, які безумовно повинні бути ситуативно адекватними вирішенню проблем, що постали перед державним управлінням. Нажаль, динаміка розвитку та значне ускладнення суспільних відносин, які потребують правової регуляції і як наслідок - поява не індивідуально - конкретизованих, а абстрактних правил поведінки, змістовне наповнення яких відбувається у процесі застосування адміністративним органом норми права; динаміка методики управлінської діяльності; високий рівень нормативних узагальнень як результат складності регулювання всіх аспектів суспільних відносин, що привів до появи, поряд із традиційними, конкретними дозвоільними, зобов'язальними та заборонними нормами спеціалізованих (нетипових), які широко використовуються у правовій практиці в своїй сукупності створили умови і необхідність існування адміністративного розсуду. До цих параметрів можна і необхідно додати також існування в їх поєднанні методу переконання з неправовими формами управління. Адміністративний розсуд визначається як закріплена законом, інтелектуально-вольова, спрямована на реалізацію публічного інтересу діяльність суб'єктів публічного адміністрування щодо вибору можливих дій, передбачених законом, із метою прийняття найоптимальнішого та найдоцільнішого управлінського рішення у конкретній ситуації. Адміністративний розсуд є вольовим - це означає, що уповноважений

суб'єкт проявляє одностороннє волевиявлення. Воля регулює поведінку людей, направляє їх діяльність у напрямі поставленої мети. Вольові дії особи виявляються у виборі як мети діяльності, так і способів її досягнення. Інколи особа проводить вибір рішення з декількох можливих. На вибір поведінки особи впливають багато чинників: характер потреб та інтересів особи; її інтелектуальний рівень; світогляд та ідеали, ступінь осмислення нею дійсності [8, с.32-33]. Спираючись на визначені аспекти проблематики, наполегливою вбачається думка про те, що публічне адміністрування (державне управління), яке є процесом владного одностороннього впорядкування найважливіших (майже всіх) процесів життєдіяльності суспільства є ні чим іншим, ніж процесом розробки, прийняття та ієрархічного практичного застосування управлінських рішень (адміністративних актів, актів публічного адміністрування). І, оскільки в таких процесах роль посадової особи зводиться не просто до праці на основі передбаченої нормами права процедури, а переважно до розробки, прийняття та реалізації рішень на власний розсуд, виходячи часом просто із здорового глузду (що дозволено законодавством), то особлива увага має приділятися деонтологічним характеристикам осіб, які уповноважуються державою на виконання її функцій і задач в інтересах самої держави, суспільства та конкретної особи. Це повинно викликати необхідність розробки та впровадження відповідного деонтологічного кодексу (як і відносно професійної діяльності судді, нотаріуса, прокурора, адвоката) публічного адміністратора із встановленням відповідних морально-етичних засад його діяльності, дотримання яких має доводити його (публічного адміністратора, особи, яка наділена правом застосування адміністративного розсуду) здатність служити інтересам суспільства, держави і кожного отримувача публічної послуги, а не просто формально виконувати покладені на нього функції та завдання. Такий кодекс має містити перелік діянь, які вважатимуться порушенням етичних правил і відповідно їх скоєння буде тягнути застосування до порушника дисциплінарних стягнень аж до позбавлення права займатися певним видом державно-владної діяльності (до порівняння, як у адвоката припинення свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю). Такий крок серед іншого можна вважати одним із засобів обмеження адміністративного розсуду.

Література:

1. Советское административное право: учебник / [под ред. П. Т. Василенкова]. М., 1990. 576 с.
2. Адміністративне право України : [підручник / за заг. ред. С. В. Ківалова], Одеса, 2003. 896 с.
3. Козлов Ю. М. Советское административное право. М., 1984. 208 с.

4. Стрельцов Є. Л. Правове регулювання або правове управління: привід для обговорення. Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. 2017. № 10. С. 8-17
5. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О.В. Петришин, С.П. Погребняк, В.С. Смородинський та ін.; за ред. О.В. Петришина. – Х., 2014. 368с.
6. Алексеев С.С. Теория права. М. 1995. 320 с.
7. Прийняття рішень в публічному управлінні. Коеспект лекцій. Укладач Коврига О.С. К., 2019. 50с.
8. Чабан В.П., Волох О.К. Адміністративний розсуд в діяльності органів публічної адміністрації. Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. 2009. №3. С.29-34

ВСТУП НА ДИПЛОМАТИЧНУ СЛУЖБУ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Бугайов Андрій Андрійович

*магістр Київського національного економічного університету імені
Вадима Гетьмана*

Дипломатія протягом практично всієї сучасної історії є одним з основних інститутів, який ефективно бере участь у вирішенні проблем, що виникають в ході здійснення міжнародних відносин. Значення інституту дипломатії при вирішенні багатьох спірних ситуацій постійно зростає, про що свідчить поява нових форм і методів дипломатичної діяльності покликаних дати адекватні відповіді на нові виклики міжнародної політики.

На разі, Україна стала на європейський шлях і саме тому одним із пріоритетних завдань, які стоять перед нами – це встановлення стійких дипломатичних відносин і важливе місце в цьому посідає і проблема кадрового потенціалу дипломатичної служби, зокрема питання вступу на дипломатичну службу.

Так, проходження дипломатичної служби являє собою послідовне проходження дипломатичним працівником цілого ряду ступенів і етапів на шляху службового просування, починаючи з конкурсного відбору, процедури призначення на посаду та наділення службовими повноваженнями відповідного статусу до відставки або переходу на роботу, не пов'язану з дипломатичною діяльністю [1, с. 34].

Відповідно до ч.2 ст. 13 Закону України «Про дипломатичну службу» [2] особа, яка претендує на вступ на дипломатичну службу,

повинна відповідати загальним вимогам, встановленим Законом України «Про державну службу» [3]. Аналізуючи вже ст. 19-20 Закону України «Про державну службу», можна констатувати, що на дипломатичну службу в Україні вправі претендувати громадяни України, які досягли 18 років, володіють державною мовою та спеціальними вимогами (освіта, кваліфікація, стаж, професійні знання і навички), зокрема, володіння іноземною мовою.

А згідно з ч.3 ст. 13 Закону України «Про дипломатичну службу» Спеціальними вимогами до осіб, які претендують на вступ на дипломатичну службу, є: 1) наявність вищої освіти із ступенем не нижче магістра - для дипломатичних службовців; 2) володіння відповідним рівнем професійної компетентності згідно з вимогами, визначеними Міністерством закордонних справ України; 3) володіння іноземними мовами в обсязі, необхідному для виконання посадових обов'язків; 4) стан здоров'я, який дозволяє бути направленим у довготермінове відрядження, підтверджений документом, виданим у встановленому законодавством порядку; 5) відсутність обставин, що можуть перешкоджати виконанню посадових обов'язків під час роботи в системі органів дипломатичної служби.

Процес відбору і призначення на посаду – комплекс правових та організаційних заходів, що забезпечують укомплектованість дипломатичної служби фахівцями, за своїми професійними і соціально-особистісним якостям відповідним цілям, завданням і особливостям конкретного підрозділу системи МЗС України [4, с. 401].

Щодо питання вимог до кандидата на вступу на дипломатичну службу, то їх можна поділити на загальні та спеціальні. Загальними є вимоги, визначені у Законі України «Про державну службу», а спеціальними – у Законі України «Про дипломатичну службу».

Варто також зазначити, що призначення на посаду дипломатичної служби відбувається шляхом проведення конкурсу. Крім того, Постановою Кабінету Міністрів України від 5 червня 2019 року внесено зміни до Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби [5]. Цими ж змінами врегульовано питання проведення конкурсу на зайняття посад дипломатичної служби категорій «Б» і «В» з урахуванням особливостей, установлених Законом України «Про дипломатичну службу» та визначено етапи проведення конкурсу.

В свою чергу, відповідно до ст. 13 чинного Закону України «Про дипломатичну службу» [2], спеціальними вимогами до осіб, які претендують на вступ на дипломатичну службу, є: 1) наявність вищої освіти із ступенем не нижче магістра – для дипломатичних службовців; 2) володіння відповідним рівнем професійної компетентності згідно з вимогами, визначеними Міністерством закордонних справ України; 3)

володіння іноземними мовами в обсязі, необхідному для виконання посадових обов'язків; 4) стан здоров'я, який дозволяє бути направленим у довготермінове відрядження, підтверджений документом, виданим у встановленому законодавством порядку; 5) відсутність обставин, що можуть перешкоджати виконанню посадових обов'язків під час роботи в системі органів дипломатичної служби.

Зробимо порівняння з Законом «Про дипломатичну службу», що втратив чинність, де у ст. 9 зазначені вимоги до кандидата. Відповідно, дипломатичними працівниками можуть бути громадяни України, які мають відповідну фахову вищу освіту, необхідні професійні та ділові якості, володіють державною та іноземними мовами і за станом здоров'я можуть бути направлені у довготермінове відрядження. Адміністративно-технічними працівниками дипломатичної служби можуть бути громадяни України, які мають відповідну фахову освіту, необхідні професійні та ділові якості, володіють державною та, як правило, іноземними мовами і за станом здоров'я можуть бути направлені у довготермінове відрядження [6, с. 78]. Як можемо бачити, у новому законодавчому акті більш розширено визначені вимоги до кандидата та більш точно. Зокрема, уточнено щодо освіти – вища освіта зі ступенем не нижче магістра; вказано про рівень компетентності згідно вимог МЗК; володіння іноземними мовами – з уточненням високого рівня (рівня, необхідного для виконання обов'язків, тобто високого). Цікавим є доповнення – відсутність обставин, що можуть перешкоджати виконанню посадових обов'язків під час роботи в системі органів дипломатичної служби. Так, у законі, що втратив чинність такого формулювання не було, а у чинному законі не надано вичерпний перелік таких обставин, що є проблемним для розуміння. Що має на увазі законодавець? На наше переконання, необхідно доповнити це положення переліком усіх обставин.

Зокрема, слід відзначити, що відповідно до ст. 14 чинного Закону, при призначенні особи на посаду дипломатичної служби вперше встановлення випробування є обов'язковим. Випробування встановлюється строком до шести місяців. Особам, які призначаються на дипломатичні посади Президентом України, випробування не встановлюється. У порівнянні, у минулому законі призначення випробування було не обов'язковим, де зазначалось, що при прийнятті на дипломатичну службу для осіб, які претендують на посаду в системі органів дипломатичної служби, може встановлюватися строк випробування до шести місяців для перевірки їх професійного рівня і ділових якостей. Особи, які не пройшли такої перевірки, звільняються з дипломатичної служби. Однак, на відміну, від чинного Закону, у акті, що втратив чинність з метою набуття практичного досвіду, перевірки професійного рівня і ділових якостей осіб, які претендують на посаду в

системі органів дипломатичної служби, могло проводитися стажування терміном до двох місяців із збереженням заробітної плати за основним місцем роботи. На нашу думку, таке положення мало позитивний вплив на кандидата, адже він мав час для того, щоб усвідомити важливість такої посади та її особливості.

Таким чином, слід відзначити, що вступ на дипломатичну службу можна охарактеризувати як систему заходів та дій, спрямованих на подальше працевлаштування кандидата на посаду дипломатичного службовця. Дана система заходів включає в себе значну кількість етапів, серед яких, наприклад, встановлення відповідності якостей кандидата до законодавчо визначених вимог, подача заяви на участь у конкурсі, безпосередня участь у конкурсі та багато ін.

Нами було проведено аналіз минулого та сучасного досвіду вступу на дипломатичну службу. Зокрема, можемо констатувати, що з метою відповідності Закону України «Про дипломатичну службу» сучасним суспільним тенденціям, було розширено та точніше викладено окремі правові положення щодо вступу кандидата на службу. Найбільшої уваги, на нашу думку, слід звернути на п. 5 ст. 13 чинного Закону України «Про дипломатичну службу» [2], щодо спеціальних вимог до осіб, які претендують на вступ на дипломатичну службу, а саме – відсутність обставин, що можуть перешкоджати виконанню посадових обов'язків під час роботи в системі органів дипломатичної служби. Так, ми переконані, що дане положення потребує уточнення та зазначення чіткого переліку таких обставин задля кращого його розуміння. Зокрема, ми також вважаємо, що чинний Закон необхідно доповнити положенням про можливість стажування кандидата на дипломатичну службу, внаслідок чого він зможе сформулювати усталене бачення щодо даної служби, а також зможе оцінити власні можливості. До того ж, такі дії будуть корисні і для роботодавця, який зможе оцінити професійний потенціал працівника та попередить негативні наслідки.

Крім того, пропонуємо викласти ст. 13, ч. 3.1. Закону «наявність вищої освіти за відповідною спеціальністю із ступенем не нижче магістра для дипломатичних службовців» у такій редакції – наявність *повної* вищої освіти за *відповідною* спеціальністю із ступенем не нижче спеціаліста або магістра для дипломатичних службовців, а також додати ступінь «спеціаліста», адже до 2017 року багато факультетів міжнародних відносин випускали спеціалістів, а не магістрів. Також неточним є визначення – відповідна освіта, адже неясно, що це за освіта.

Отже, розкриття особливостей вступу та проходження дипломатичної служби є важливим питанням, що потребує чіткого визначення сутності та змісту дипломатичної служби, яка є особливим різновидом державної служби, яка безпосередньо пов'язана з реалізацією

зовнішньої політики держави, спрямованої на зміцнення її зовнішньополітичного авторитету у світі.

Література:

1. Панов А.В. Дипломатична і консульська служба: монографія / ПП «АУТДОР-ШАРК». Ужгород, 2015. 270 с.
2. Закон України «Про дипломатичну службу» від 07.06.2018 № 2449-VIII. Відомості Верховної Ради України, 2018, № 26, ст. 219 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2449-19>.
3. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України, 2016, № 4, ст. 43. Дата оновлення 13.02.2020 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>.
4. Заболотна Л.В. Правове регулювання дипломатичної служби в Україні. Адміністративне право і процес. 2016, № 3 (17). С. 75-86.
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби» від 05.07.2019 № 462 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/462-2019-%D0%BF>.
6. Прийнято Закон про дипломатичну службу. Юридична газета URL: <https://yur-gazeta.com/golovna/priynyato-zakon-pro-diplomatichnu-sluzhbu.html>.

Науковий керівник: Ківець Олена Валеріївна, професор Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

ПРОБЛЕМАТИКА НЕОБХІДНОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ СУБ'ЄКТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ

Корнута Людмила Михайлівна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія»

Сучасний напрямок розвитку України як європейської держави передбачає реформування окремих правових інститутів з метою уніфікації управлінських процесів, що можуть відбуватися в країні. Одним із таких актуальних питань є реалізація та забезпечення інституту звернень громадян. Звернення з різних питань до установ, організацій, органів влади різного рівня та інших органів є важливою потребою а також

законним інтересом громадян України, іноземців та осіб без громадянства. Окрім того, право на звернення є одним з конституційних прав громадян України. Зокрема, ст. 40 Конституції України передбачає: «усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк» [1]. Варто зазначити, що Закон України «Про звернення громадян» є основним нормативно-правовим актом, відповідно до якого здійснюється регулювання практичної реалізації громадянами їхнього конституційного права [3].

Аналізуючи саму процедуру звернення громадян до органів публічної влади стає зрозумілим важливість місця та нормативного визначення статусу самого уповноваженого службовця, який виходячи із відповідних повноважень має можливість розглядати таке звернення та приймати конкретне рішення у конкретній справі. Тому, з'ясування місця, значення, повноважень та особливостей професійної реалізації повноважень публічних службовців, що можуть розглядати або приймати рішення у сфері звернень громадян є актуальним та важливим питанням. У той же час, аналізуючи основні акти, що визначають механізм звернення чи розгляду, а також акти, що визначають статус та повноваження службовців, варто констатувати, що такого чіткого статусу щодо сфери звернень нормативно не визначено. Так, загальна норма, щодо процедури та видів звернень. У розділі 2 лише визначає особливості порядку розгляду, при цьому не регламентує повноваження та статус суб'єктів управління [3]. У Законі України «Про державну службу», навпаки ж, є нормативне визначення статусу службовця, однак акт не містить особливостей реалізації таких повноважень у питаннях розгляду звернень громадян [2]. Такий стан речей сприяє певній нормативній невизначеності та колізії у питаннях визначення статусу публічних службовців у відносинах пов'язаних із порядком розгляду звернень. Така ситуація може сприяти безвідповідальності та досить поверхневому відношенні службовця до окремих процедур щодо розгляду та прийняття рішення при зверненні громадян, такий стан речей також може сприяти проявам корупції. Викладене вище дає змогу стверджувати, що по-перше, програма підготовка майбутніх кадрів у сфері публічного управління має в обов'язковому порядку передбачати можливість теоретичного та практичного навчання майбутніх службовців саме у сфері роботи зі зверненнями громадян. По-друге, на законодавчому рівні має бути чітко закріплений правовий та процесуальний статус суб'єкта публічного

адміністрування, що уповноважений на розгляд та вирішення звернень. Особливу увагу тут мають приділити особи, що займають керівні посади органів управління. Цікавим у даному питанні може бути зарубіжний досвід забезпечення реалізації звернень громадян. Так, порівнюючи із законодавством багатьох країн Європейського Союзу, можна помітити, що спеціальними законами інститут звернення громадян не регулюється. Прикладом може слугувати Франція, де право громадян на звернення до публічних органів зафіксовано лише на конституційному рівні. Однак, у той же час, у спеціальних актах чітко закріплено порядок роботи, повноваження та статус саме тих осіб, котрі мають правову можливість розгляду звернення та прийняття рішення з таких питань.

Отже, важливим питанням подальшого реформування та розвитку публічного управління має бути нормативне урегулювання місця та ролі суб'єктів управління в частині забезпечення законного, своєчасного та об'єктивного розгляду звернень громадян. Службовці мають забезпечувати такі критерії, котрі є важливими для осіб, що звертаються до державних органів відповідно до закону, як: доступність звернення та інформативність про порядок та строки розгляду звернення; своєчасність у прийнятті рішення та об'єктивність; професійність та компетентність уповноваженого суб'єкта, що має забезпечуватися програмою підготовки майбутніх кадрів та постійним розвитком службовця.

Література:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 28.12.2020 р.).
2. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 р. № 889-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19> (дата звернення: 28.12.2020 р.).
3. Про звернення громадян : Закон України від 02 жовтня 1996 р. № 393/96-ВР / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 28.12.2020 р.).

ЩОДО НЕСУМІСНОСТІ ПЕРЕБУВАННЯ НА ПОСАДІ ПРОКУРОРА ЗІ СТАТУСОМ ДЕПУТАТА МІСЦЕВОЇ РАДИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Кравчина Ірина Борисівна

*старший викладач кафедри економіки та права, Харківський
гуманітарний університет «Народна українська академія»*

Демократичні вибори є одним з вищих безпосередніх виявлень волі народу, основою формування органів державної влади та місцевого самоврядування, виборних посадових осіб. Міжнародно визнаним стандартом демократичних виборів є право громадянина обирати і бути обраним до органів державної влади, органів місцевого самоврядування, яке закріплене статтею 38 Конституції України, та не може бути скасоване або обмежене, крім випадків, передбачених Конституцією України (статті 22 та 64 Конституції України) [1].

Відповідно до статті 7 Європейської Хартії про місцеве самоврядування умови діяльності місцевих обраних представників повинні забезпечувати вільне виконання ними своїх функцій. При цьому будь-які функції та діяльність, несумісні з мандатом місцевого обраного представника, визначаються законом або основоположними правовими принципами [2].

Несумісність депутатського мандату визначається як заборона депутатові представницького органу перебувати на певній посаді або займатися певною професійною діяльністю протягом строку здійснення своїх повноважень. Як правило, несумісність не перешкоджає участі у виборах у ролі кандидата й обранню особи до представницького органу, проте, у випадку обрання особа зобов'язана у визначений законом термін або звільнитися із займаної нею посади, або відмовитися від депутатського мандата.

Сучасній конституційній доктрині відомі два підходи до застосування принципу несумісності. Так, у деяких державах (наприклад, ФРН, Греція, Великобританія) встановлено мінімальну кількість обмежень на сумісництво депутатських повноважень з будь-якими іншими видами діяльності. Інший підхід, навпаки, передбачає максимізацію кількості несумісних посад і видів діяльності. Самий такий шлях сприйнятий українським законодавцем, який на відміну від більшості європейських держав, на жаль, прописує ці обмеження натомість Виборчого кодексу в спеціальних законодавчих актах.

Конституція України закріплює принцип несумісності депутатського мандата з іншими видами діяльності стосовно мандата: народного депутата України (стаття 78 Конституції України), Президента України

(стаття 103 Конституції України), суддів (стаття 127 Конституції України) тощо. Проте Основний Закон нашої держави не містить жодних положень щодо заборони депутатів сільської, селищної, міської, районної чи обласної ради поєднувати свій мандат з іншими видами діяльності [1].

З урахуванням вимог частини 1 статті 6 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», відповідно до якої депутат місцевої ради здійснює свої повноваження, не пориваючи з виробничою або службовою діяльністю, такий депутат фактично здійснює свої депутатські повноваження на громадських засадах, не отримуючи за це грошової винагороди. Однак заборона щодо суміщення службової діяльності з іншою роботою, у тому числі на громадських засадах (за винятком викладацької, наукової та творчої у позаробочий час) встановлена частиною 2 статті 6 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», частиною 2 статті 50 та частиною 3 статті 55 Закону України «Про місцеве самоврядування» для депутатів, обраних секретарем сільської, селищної, міської ради, головою, заступником голови районної, обласної, районної у місті ради, які працюють у відповідній раді на постійній основі [3, 4].

Несумісність статусу депутата місцевої ради з деякими посадами та видами діяльності передбачена також частиною 1 статті 7 Закону «Про статус депутатів місцевих рад». Так, депутат місцевої ради, який перебуває на посаді керівника місцевого органу виконавчої влади чи на іншій посаді, на яку поширюються вимоги Конституції та законів України щодо обмеження сумісництва, не може поєднувати свою службову діяльність на цій посаді з посадою сільського, селищного, міського голови, секретаря сільської, селищної, міської ради, голови та заступника голови районної у місті, районної, обласної ради, а також з іншою роботою на постійній основі в радах, їх виконавчих органах та апараті [3].

Встановлення подібних заборон обґрунтовується необхідністю забезпечити незалежність та неупередженість депутата при здійсненні ним своїх обов'язків, захистити народного обранця від можливого тиску з боку різних органів і посадових осіб, а також дозволити йому повністю присвятити себе виконанню своєї основної функції.

Обмеження працювати за сумісництвом щодо інших посадових осіб встановлені в окремих законах, зокрема, в Законах України «Про державну службу», «Про запобігання корупції», «Про прокуратуру». Наприклад, пунктом 3 частини 3 статті 10 Закону «Про державну службу» державний службовець, який займає посаду державної служби категорії "А" (вищий корпус державної служби), не має права суміщати державну службу із статусом депутата місцевої ради, а також бути членом політичної партії (пункт 1 частини 3 статті 10 Закону). Щодо інших категорій посад державної служби подібних обмежень не передбачено [5].

Обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності, визначені статтею 25 Закону «Про запобігання корупції», поширюються на осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (пункт 1 частини першої статті 3 Закону), та полягають у забороні: 1) займатися іншою оплачуваною (крім викладацької, наукової і творчої діяльності, медичної практики, інструкторської та суддівської практики із спорту) або підприємницькою діяльністю, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України; 2) входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку, якщо інше не передбачено Конституцією або законами України [6]. Проте ці обмеження також *не поширюються* на депутатів місцевих рад (крім тих, які здійснюють свої повноваження у відповідній раді на постійній основі).

Вимоги щодо несумісності перебування на посаді прокурора зі статусом місцевого депутата прямо визначені статтею 18 Закону України «Про прокуратуру». Відповідно до частини 1 статті 18 Закону України «Про прокуратуру» перебування на посаді прокурора несумісне з обійманням посади в будь-якому органі державної влади, іншому державному органі, органі місцевого самоврядування та з представницьким мандатом на державних виборних посадах [7]. З цієї норми однозначної відповіді, чи може прокурор бути місцевим депутатом, не вбачається, оскільки: по-перше, депутат місцевої ради, який не працює у відповідній раді на постійній основі, посаду в органі місцевого самоврядування не займає; по-друге, депутат місцевої ради має представницький мандат органу місцевого самоврядування.

Більш того, рішенням Конституційного Суду України від 13.05.1998 року № 6-рп/98 у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статей 3 та 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів» (справа щодо статусу депутатів рад) положення частини першої статті 5 Закону України «Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів» про те, що депутат ради не може бути прокурором, визнано такими, що не відповідають Конституції України (є неконституційними) [8].

Висновок: вимог щодо несумісності перебування на посаді прокурора зі статусом місцевого депутата чинне законодавство України не містить. Виключення складають випадки, коли депутат місцевої ради обирається секретарем сільської, селищної, міської ради, головою, заступником голови районної, обласної, районної у місті ради, які працюють у відповідній раді на постійній основі. З метою створення більш прозорого механізму реалізації громадянами пасивного виборчого права перелік посад несумісності доцільно вичерпним способом

прописати у Виборчому кодексі України, що, безумовно, сприятиме наближенню національного виборчого законодавства України до загальноприйнятих міжнародних норм.

Література:

1. Конституція України. Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Європейська Хартія місцевого самоврядування від 05 жовтня 1985 року, ратифікована Законом України № 452/97-ВР від 15.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text.
3. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07. 2002 № 93-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text>.
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 №280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
5. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
6. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
7. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>.
8. Рішення Конституційного Суду України від 13.05.1998 № 6-рп/98 у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень статей 3 та 5 Закону України "Про статус депутатів місцевих Рад народних депутатів" (справа щодо статусу депутатів рад). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v006p710-98#Text>.

ВИДИ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ДОЗВІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ

Лецинський Віктор Петрович

*кандидат наук з державного управління, Київський національний
університет будівництва та архітектури*

Заслуговує на схвалення та підлягає врахуванню позиція С.С. Вітвіцького щодо широкого розуміння поняття контролю та охоплення ним поняття нагляду, оскільки контроль надає можливість не лише наглядати [1, с. 13-14]. Тому, з урахуванням тісного зв'язку між поняттями контролю та нагляду щодо дозвільної діяльності у сфері містобудування вважаємо за доцільне за основу для подальшого

дослідження взяти наукові напрацювання щодо видів контролю, з поправкою на предмет цього дослідження.

Систематизація контролю є достатньою усталеною у доктрині публічного адміністрування та адміністративного права. Аналіз актуальних навчальних джерел свідчить про збереження значимості більш ранніми науковими напрацюваннями [2, с. 237]. З положень, що наводяться В.Я. Малиновським можна зробити висновок про можливість виділення видів контролю у державному управлінні за комплексним критерієм об'єкта та суб'єктів його здійснення. Зокрема, формами зовнішнього контролю (об'єкт контролю організаційно не підпорядкований, контролюється лише певний аспект його діяльності) виділяються: громадський, фінансовий, судовий, парламентський, конституційний. Окремо наводиться прокурорський нагляд. Внутрішній (адміністративний) контроль притаманний внутрішній діяльності управлінської системи. Він стосується органів, які перебувають у підпорядкуванні стосовно суб'єкта контролю. Об'єктом внутрішнього контролю виступає діяльність щодо: виконання розпоряджень керівника, виконавська дисципліна та діяльність щодо виконання повноважень, надання публічних послуг у сфері управління, здійснення гарантій суб'єктивних прав і свобод [3, с. 295]. Подібний підхід виявив свою наступність у наукових роботах у сфері адміністративного права. Зокрема, Ю.П. Битяк систематизує суб'єктів здійснення державного контролю: Верховна Рада України; Президент України, його Адміністрація; Верховна Рада АРК; Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади; органи судової влади; контролюючі органи із спеціальним статусом; суб'єкти місцевого самоврядування [4., с. 255-256].

Наведену систему суб'єктів можливо визначити і стосовно контрольно-наглядової діяльності щодо забезпечення законності дозвільної діяльності у сфері містобудування. Так, відповідно до п. 33 ч. 1 ст. 85 Конституції України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (далі - Конституція України) [5] Верховна Рада України здійснює парламентський контроль у межах, визначених Конституцією України та законами України. Суб'єктом контрольно-наглядової діяльності у досліджуваній сфері виступає також Кабінет Міністрів України.

Контрольно-наглядова діяльність суб'єктів виконавчої влади представлена діяльністю, передусім, Державної інспекції містобудування, яка має відповідні повноваження не тільки стосовно своїх територіальних органів, але й інших суб'єктів дозвільної діяльності у сфері містобудування: уповноважені суб'єкти містобудування та архітектурної діяльності; структурними підрозділами міських державних адміністрацій міст Києва та Севастополя, виконавчі органи уповноважених суб'єктів місцевого самоврядування, інші передбачені законом суб'єкти державного

архітектурно-будівельного контролю (п. 3 Положення про Державну інспекцію містобудування, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2020 р. № 219 [6]).

Конституційний контроль є діяльність щодо забезпечення відповідності діяльності держави та її установ вимогам Основного закону. Суб'єктом конституційного контролю є Конституційний Суд України [3, с. 296]. Відповідна діяльність актуальна і стосовно забезпечення законності у досліджуваній сфері.

Особливим видом контролю є судовий контроль. До суду може бути оскаржений будь-який акт суб'єкта публічної влади (ст. 55 Конституції України). Другою формою судового контролю виділяється розгляд судом інших справ, що певною мірою торкають акт суб'єкта публічної влади. Оцінюючи обставини іншої справи, суд може оцінити й законність прийнятого акту. Правовим наслідком здійснення судового контролю у другій формі може стати окрема ухвала суду [3, с. 301].

Індикатором розвитку демократії, ступеня розвиненості громадянського суспільства у конкретній державі є рівень впливовості громадського контролю на діяльність суб'єктів публічної влади. Попри рекомендаційний характер рішень суб'єктів громадського контролю, він є способом реалізації конституційного права громадян брати участь в управлінні державними справами (ст. 38 Конституції України) [3, с. 301].

Отже, видами контрольно-наглядової діяльності щодо дозвільної діяльності у сфері містобудування є: парламентський контроль, президентський контроль, конституційний контроль, контрольно-наглядова діяльність усередині системи органів виконавчої влади (як внутрішній, так і міжвідомчий), контрольно-наглядова діяльність щодо уповноважених органів місцевого самоврядування, судовий контроль, громадський контроль.

Література:

1. Вітвіцький С.С. Контроль як гарантія законності діяльності публічної адміністрації: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Харків. нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2016. 37 с.
2. Адміністративне право України в сучасних умовах: виклики початку XXI століття: монографія / за ред. В.В. Галуцького. Херсон: ВАТ «Херсонська міська друкарня», 2010. 376 с.
3. Малиновський В.Я. Державне управління: навч. посіб. К.: Атіка, 2003. 576 с.
4. Адміністративне право: підручник / за ред. Ю.П. Битяка, В.М. Гаращука, В.В. Зуй. Х.: Право, 2010. 624 с.

5. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Офіційний вісник України*. Офіційне видання від 01.10.2010 — 2010 р., / № 72/1 Спеціальний випуск /, стор. 15, стаття 2598.
6. Про оптимізацію органів державного архітектурно-будівельного контролю та нагляду: постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2020 р. № 219. *Офіційний вісник України*. Офіційне видання від 03.04.2020 — 2020 р., № 26, стор. 69, стаття 967, код акта 98603/2020.

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ АГІТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ, КАНДИДАТІВ НА ВИБОРНІ ПОСАДИ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ

Прудкий Богдан Олександрович

аспірант кафедри конституційного права Інституту права Київського національного університету ім. Т. Шевченка

Соціальні мережі вже давно стали однією з найбільш значущих в комунікаційному аспекті платформою для провадження передвиборної агітації політичними партіями, кандидатами на виборні посади. При цьому, коли мова йде про правовий аспект такої діяльності, доводиться стикатися з суттєвими прогалинами належного регулювання. Адже Виборчий кодекс не містить норм, які б прямо виокремлювали цю форму агітації. Виходячи з положень статті 51 Кодексу будь-яка передвиборна агітація у соціальних мережах кваліфікується як «інша форма, що не суперечить Конституції України та законам України».

Більша частина усього масиву передвиборної агітації у соціальних мережах представлена у формі політичної реклами. В свою чергу політична реклама регламентується Законом України «Про рекламу». Щоправда, в згаданому нормативно-правовому акті не передбачається особливих вимог до такого виду реклами. Натомість, політична реклама, як і будь-яка інша, провадиться на основі базових принципів реклами, передбачених у статті 7 Закону України «Про рекламу» – себто з дотриманням вимог законності, точності, достовірності, використання форм та засобів, які не завдають споживачеві реклами шкоди, не порушують етичні, гуманістичні, моральні норми та відповідають принципам добросовісної конкуренції.

Однак чи достатньо цього на практиці задля забезпечення належного контролю з боку уповноважених органів за агітаційною діяльністю політичних партій, кандидатів у соціальних мережах? Вбачається, що ні.

Адже практика яскраво демонструє, що більшість очевидних порушень, в першу чергу – щодо неналежного рекламодавця, порядку фінансування передвиборної агітації, відсутності інструментів контролю за її змістом – стосуються саме розміщеної у мережі Інтернет політичної реклами.

Слід зазначити, що на цьому ґрунті особливий регламент провадження агітаційної діяльності у формі політичної реклами почали встановлювати власне соціальні мережі як розповсюджувачі такої реклами. При тому характерно це не лише для українського Інтернет-сегменту, але й для світу в цілому.

В контексті аналізу недержавного регулювання політичної реклами доцільно розглянути особливості такої регламентації на прикладі соціальної мережі з найбільшою користувацькою аудиторією в Україні. Станом на 2021 рік кількість українців у Facebook сягнула 16 млн. користувачів, на другому місці – Instagram з охопленням 14 млн. [1]. Тут варто вказати, що обидві мережі належать корпорації Facebook, Inc. Відтак особливості політики обох мереж в питаннях реклами багато в чому ідентичні.

Отож Facebook має специфічні правила для категорії реклами, ідентифікованої мережею як така, що пов'язана з питаннями суспільного значення, виборами чи політикою. Очевидно, уся політична реклама, безвідносно того, чи вона є формою передвиборної агітації та розповсюджується в межах темпорального відрізка, відведеного на виборчий процес, чи звичайною політичною рекламою, охоплюється змістом вказаної категорії.

Маркерами-класифікаторами такої реклами є наступні ознаки:

- створена кандидатом на державну посаду, політичним діячем, партією чи особою, зацікавленою в результатах виборів на державну посаду, створена від імені такої особи чи організації або ж їм присвячена;
- пов'язана з виборами, референдумом чи будь-яким іншим голосуванням, в тому числі з передвиборними кампаніями або ж кампаніями, що закликають до участі у виборах;
- присвячена питанням суспільного значення на будь-якій території, де ця реклама має демонструватися;
- підлягає правовому регулюванню в якості політичної реклами [2].

В цьому розрізі на окрему увагу заслуговує конструкція «особа, зацікавлена в результатах виборів», адже тлумачення подібної конструкції, вочевидь, потребує додаткових роз'яснень. Адже в широкому розумінні до осіб, зацікавлених в результатах виборів можуть належати усі ті, хто наділені виборчим правом на виборах, що за результатами яких

передбачається зайняття такої посади (або посад). Натомість у вузькому розумінні, виходячи з відомих національному законодавству юридичних конструкцій, можна розглядати таких суб'єктів у якості пов'язаних чи близьких осіб. У такому разі може йтися як про тісні ділові зв'язки у розумінні Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», так і про зв'язки родинного характеру в розрізі Закону України «Про запобігання корупції».

Цікавою також видається згадка про питання суспільного значення. Сам Facebook тлумачить їх як такі, що охоплюють активно обговорювані теми, котрі можуть впливати на результати виборів чи пов'язані з діючим або пропонованим законодавством [2].

Надзвичайно складно дати адекватну з погляду права оцінку тим чи іншим темам як таким, що можуть вплинути на результати виборів. В першу чергу через те, що, до прикладу, українським законодавством чітко відмежовується передвиборна агітація від офіційних повідомлень про перебіг виборчого процесу, про дії кандидатів, які є посадовими особами органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим чи органів місцевого самоврядування, пов'язані з виконанням ними посадових (службових) повноважень.

Хоча в той же час, з точки зору комунікаційного впливу, розповсюдження цієї інформації, її обговорення може справляти вплив на формування думки виборців, а відтак і результати їх волевиявлення. Отож виникає справедливе питання: чи можна за таких умов просувати засобами реклами у соціальній мережі інформацію, скажімо, про відкриття за участі діючого державного службовця – кандидата на виборну посаду – нового спортивного комплексу? Виникає риторичне питання співвідношення норм вітчизняного законодавства із вимогами соціальної мережі.

Нарешті примітка про належність рекламного повідомлення до таких, що підлягають правовому регулюванню в якості політичної реклами. Схоже, тут питань буде найбільше. Адже немає вказівки на те, про яке саме законодавство йдеться. Безсумнівно, ознаки політичної реклами, вимоги до неї в різних країнах не є тотожними. А існуючі на разі міжнародні документи, як-от Міжнародний кодекс рекламної практики чи Міжнародний кодекс рекламної діяльності Міжнародної Торгівельної Палати, є збірниками найзагальніших декларативних положень про увесь масив реклами загалом.

Стосовно самих правил розміщення політичної реклами на Facebook слід відзначити, що сама мережа висуває всього дві вимоги – ідентифікація рекламодавця та дані про особу, яка фінансує розміщення/просування відповідної інформації. Щоправда в частині ідентифікації рекламодавця правила мережі вказують на необхідність останнього задля отримання дозволу на розміщення реклами проживати на території цільової країни або перебувати у ній на період демонстрації реклами.

І тут знов слід повернутися до співвідношення національного законодавства із правилами розміщення реклами соціальної мережі, адже варто пам'ятати, що пункт 1 частини 1 статті 57 Виборчого кодексу України містить пряму заборону іноземцям та особам без громадянства брати участь у передвиборній агітації. А відтак і політична реклама, як одна з її форм, жодним чином не може провадитися усім колом суб'єктів, виокремлених Facebook у якості належних рекламодавців.

Висновки. Таким чином слід вказати на те, що питання використання соціальних мереж у якості платформи для провадження передвиборної агітації наразі не врегульоване у повному обсязі, а отже потребує належної уваги законодавця. При тому внутрішнє регулювання, впроваджене самими мережами, відзначається суттєвими розбіжностями із національним законодавством, що породжує простір для зловживань зацікавленими суб'єктами. Тож доцільно було б звернути особливу увагу на специфіку політики соціальних мереж в окреслених питаннях з метою встановлення вимоги до останніх про приведення їх правил політичної реклами на території України у відповідність із вимогами Закону України «Про рекламу», Виборчого кодексу. Тим паче що практика діяльності тієї ж Facebook, Inc неодноразово засвідчувала готовність мережі адаптуватися до особливостей діяльності в межах конкретних держав.

Література:

1. PlusOne. Дослідження Facebook та Instagram в Україні (станом на 01.01.2021 р.). URL: <https://plusone.com.ua/research/>
2. Facebook for Business. Довідковий центр Facebook. URL: https://ru-ru.facebook.com/business/help/167836590566506?id=288762101909005&recommended_by=208949576550051

ЛЕГІТИМАЦІЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ҐЕНДЕРНИХ КВОТ В УКРАЇНІ

Щигельська Галина Остапівна

кандидат історичних наук, Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

Потіха Оксана Богданівна

кандидат історичних наук, Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

Чоп Тамара Олександрівна

Тернопільський національний технічний університет ім. Івана Пулюя

Законодавче квотування є відносно новим видом упровадження ґендерних квот, що почало застосовуватися вперше в 1990-х роках та стало дієвим механізмом забезпечення ґендерної збалансованості. Законодавчі квоти вводяться через реформування виборчого законодавства шляхом регламентації застосування принципу рівних можливостей суб'єктами виборчого процесу, визначення ґендерної норми і встановлення санкцій за порушення цього принципу, зокрема зобов'язання партій висувати такий відсоток жінок-кандидаток, який не менший за вказаний у відповідних нормативно-правових актах. Згідно Базис даних ґендерних квот (Gender Quotas Database), законодавчі квоти прийняті на даний час у 57 державах світу [1].

У виборче законодавство України ґендерне квотування увійшло з ухваленням у 2015 р. Закону України «Про місцеві вибори» (котрий був чинний на момент проведення місцевих виборів 2015 року), у якому відповідно до частини третьої статті 4 зазначалося, що «представництво осіб однієї статі у виборчих списках кандидатів у депутати місцевих рад у багатомандатних виборчих округах має становити не менше 30 відсотків загальної кількості кандидатів у виборчому списку» [2]. Втім, експерти з виборчого права вважають недоліком цього Закону неімперативний характер ґендерної квоти, оскільки серед підстав для відмови у реєстрації списків кандидатів відсутня така підстава, як недотримання квоти, а також не передбачено жодних санкцій за порушення даної норми. Центральна виборча комісія своєю Постановою від 25.09.2019 р. №362 затвердила відповідне роз'яснення, що відмова в реєстрації кандидатів у депутати з підстав недотримання положень Закону щодо представництва осіб однієї статі у виборчих списках не допускається. Проте, не зважаючи на це більшість політичних партій таки намагалась дотриматися цієї норми. За

даними ЦВК, частка списків партій, які не відповідали вимозі про дотримання квоти, коливалася від 6 до 40 відсотків [3, с.42].

Наступним кроком по вдосконаленню виборчого законодавства з метою наближення до гендерного паритету в сфері політики стало закріплення норм щодо гендерних квот у порядку висування та реєстрації кандидатів у новому Виборчому кодексі України, ухвалену Верховною Радою 19 грудня 2019 року. Так, відповідно до частини дванадцятої статті 154 «під час формування загальнодержавного та регіональних виборчих списків партія повинна забезпечити присутність у кожній п'ятірці (місцях з першого по п'яте, з шостого по десяте і так далі) кожного виборчого списку чоловіків і жінок (не менше двох кандидатів кожної статі). У разі формування партією загальнодержавного та регіональних виборчих списків з кількістю кандидатів у депутати, яка не є кратною п'яти, до останніх у списку кандидатів (від 1 до 4) застосовується вимога щодо почергового включення кандидатів різної статі до списку» [4]. Така ж норма закріплюється частиною дев'ятою статті 19 для формування єдиного й територіальних виборчих списків на місцевих виборах рад різних рівнів та територіальних громад з кількістю виборців 10 тисяч і більше. Щодо порядку висування кандидатів у депутати місцевих рад з кількістю виборців до 10 тисяч, який регулює частина сьома статті 220 Виборчого кодексу, то місцева організація партії зобов'язується забезпечити представництво не менше 30 відсотків осіб однієї статі у загальній кількості кандидатів до відповідної ради [4]. Дотриманню встановленої гендерної квоти на етапі висування зобов'язує і частина перша статті 230, відповідно до якої «порушення встановленого цим Кодексом порядку висування кандидатів» [4] є підставою для відмови у реєстрації кандидатів у депутати. Таким чином, Кодекс надав право виборчим комісіям відмовляти у реєстрації кандидатів суб'єктам подання, які порушують встановлену виборчим законодавством гендерну квоту на етапі висування.

Першими виборами в Україні, які відбулися за новим Виборчим кодексом стали вибори до представницьких органів місцевого самоврядування 25 жовтня 2020 року. На основі порівняльного аналізу частки представництва жінок до та після обов'язкового запровадження гендерної квоти з внесенням правової норми, яка передбачає санкції за її порушення, спробуємо з'ясувати ефективність застосування адміністративних механізмів дотримання гендерних квот.

За результатами моніторингу офіційного веб-порталу Центральної виборчої комісії [5] можна стверджувати, що частка жіночого представництва в обласних та районних радах у 2020 р. зросла більш ніж на 10 відсотків порівняно з 2015 р., відповідно на 11,9 % і 10,3 %, та на 3,37 % у міських радах. Натомість, у селищних та сільських радах ми

спостерігаємо низхідну динаміку: відсоток жінок скоротився на 8,25 у селищних радах, та на 14,37 у сільських радах. Зважаючи на те, що в результаті децентралізації області залишилися єдиними адміністративними одиницями, що не зазнали територіальних та кількісних змін, здійснимо більш ґрунтовний порівняльний аналіз динаміки представництва жінок в обласних радах України у 2015 р. та 2020 р. Найнижчий показник збільшення кількості депутаток – 1,5% зафіксовано у Сумській області, де частка жінок в обласній раді становить 20,3%. Найбільше зросло представництво жінок в Одеській і Житомирській обласних радах, в яких різниця в порівнянні з результатами виборів 2015 р. становить відповідно 17,9% та 17,2%. Більш як на 15% жінки поповнили депутатські ряди у Волинській, Запорізькій та Черкаській обласних радах. В одинадцяти областях України відсоток жінок в обласних радах зріс у діапазоні від 10% до 15%. Однак, слід зауважити, що так званої «критичної меншості» жіночого представництва, що становить більш як 30% усього складу депутатського корпусу досягнуто лише у Запорізькій (34,5), Хмельницькій (34,4), Миколаївській (31,3%) та Дніпропетровській (30,8%) обласних радах. Отже, ми спостерігаємо позитивну динаміку зростання жіночого представництва у всіх без винятку обласних радах України.

Доцільно буде також звернути увагу на те, чи зріс відсоток жінок, які обіймають керівні посади у представницьких органах місцевої влади у порівнянні з 2015 р. На основі моніторингу інформації, розміщеної на офіційних сайтах обласних рад в Україні у 2020 р. з 22 новообраних голів обласних рад було обрано 5 жінок (Запорізька, Львівська, Миколаївська (друга каденція поспіль), Хмельницька та Чернігівська області), що на 40% більше порівняно з 2015 р., коли обласні ради очолили лише 2 жінки у Київській та Миколаївській областях. Заступницями голів обласних рад в Україні теж обрано 5 жінок – дві у Харківській та по одній у Запорізькій, Київській та Чернігівській областях. У порівнянні із відсотком чоловіків-заступників, відсоток обраних жінок-заступниць голів обласних рад досить низький і становить лише 9,6%.

Таким чином, можна зробити висновок, що закріплення гендерної квоти у виборчому законодавстві України є більш ефективним тоді, коли закон також передбачає санкції за її порушення, зокрема відхилення списку кандидатів у депутати. Важливою нормою Виборчого кодексу, що безумовно посприяла збільшенню частки жінок-депутаток місцевих рад, на нашу думку, є встановлений порядок розміщення кандидатів у виборчих списках.

Література:

1. Legislated candidate quotas [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/legislative-overview>.
2. Закон України «Про місцеві вибори» // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#Text>.
3. Карась Т. О. Гендерне квотування в Україні: громадська думка та досвід застосування / Т. О. Карась, С. М. Оксамитна // Наукові записки НаУКМА. Соціологічні науки. - 2016. - Т. 187. - С. 39-47.
4. Виборчий кодекс України // Верховна Рада України : [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>.
5. Веб-відображення інформаційно-аналітичної системи “Місцеві вибори”. – Режим доступу: <https://www.cvk.gov.ua/pls/vm2020/wm001.html>.

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

ЗДІЙСНЕННЯ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ВИКОНАННЯ СІМЕЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ

Гнатів Михайло Володимирович

*студент четвертого курсу юридичного факультету Західноукраїнського
національного університету*

Динамічний розвиток суспільних відносин супроводжується виникненням питань, які потребують адекватного та оперативного регулювання. Одним із актуальних питань, які потребують постійної уваги як з боку законодавця, так і зі сторони суспільства є здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Особливо це стосується правовідносин між батьками та дітьми, оскільки сьогодні невинно збільшується тенденція до порушення батьками прав дітей, невиконання батьківських обов'язків, ухилення повнолітніх дітей від утримання непрацездатних батьків тощо.

Здійсненням сімейних прав є реалізація учасниками сімейних правовідносин спектру можливостей, що належать до змісту конкретних суб'єктивних сімейних прав. Слід звернути увагу на домінування у сімейному законодавстві норм, які мають регулятивний характер, що відображається у особистих немайнових та майнових правах подружжя, правовідносинах батьків і дітей, наданні утримання, визначенні походження дитини та ін. Як зазначає С.В. Клименко, у такий спосіб встановлюються пріоритети або черговість для осіб, що мають значення для забезпечення захисту інтересів та прав відповідних учасників сімейних правовідносин [1, с. 49].

Сімейні права та обов'язки мають певні особливості. В окремих випадках сімейні права можуть бути одночасно й обов'язками. Наприклад, право батьків на особисте виховання дитини (ст. 151 СК України) є одночасно їх обов'язком виховувати дитину з врахуванням інтересів дитини, поважати права дитини та її людську гідність (ст. 155 СК України). Реалізація суб'єктами сімейних правовідносин деяких правомочностей впливає з їх обов'язків. Так, виконуючи обов'язок щодо виховання та розвитку дитини (ст. 150 СК України), батьки, відповідно до ч. ч. 2, 3 ст. 151 СК України, можуть залучати інших осіб для виховання дитини, а також обирати методи виховання, звісно, якщо ці методи не суперечать законодавчим актам або ж моральним приписам суспільства.

Незважаючи на те, що сімейні права та обов'язки тісно пов'язані з особою і не можуть бути передані іншій особі (ст. ст. 14, 15 СК України), існують випадки, коли особа в силу певних об'єктивних або суб'єктивних обставин здійснює їх за допомогою інших осіб – представників. Так, майновий обов'язок недієздатної особи за її рахунок виконує опікун (п. 2 ч. 2 ст. 15 СК України), жінка і (або) чоловік, у випадку неможливості подачі заяви про реєстрацію шлюбу до органу державної реєстрації актів цивільного стану особисто, реалізують це право через їх представників (ч. 3 ст. 28 СК України).

Поруч з цим, існують випадки, коли представництво не допускається і особа має реалізувати право або виконати обов'язок особисто. Наприклад, в момент реєстрації шлюбу присутність нареченого та нареченої є обов'язковою. Реєстрація шлюбу через представника не допускається (ст. 34 СК України).

Невиконання сімейних обов'язків може призвести до негативних наслідків для особи. Вони виникають у випадку порушення норм сімейного законодавства або договору, який також виступає регулятором сімейних відносин. Серед таких наслідків – позбавлення батьківських прав за невиконання батьками свої обов'язків перед дитиною, притягнення дітей до відповідальності за ненадання допомоги своїм батькам, примусове стягнення аліментів, відповідальність за невиконання умов шлюбного договору та ін.

Однак, у кожного правила є свої виключення. У випадках, встановлених законодавством, особа звільняється від сімейного обов'язку. Так, відповідно до ч. 2 ст. 15 СК України, у особи, визнаної недієздатною, обов'язок особистого немайнового характеру припиняється у зв'язку з неможливістю його виконання.

На відміну від сімейних обов'язків, які виникають на підставі кривного споріднення і виконання яких не завжди є наслідком добровільно взятих на себе зобов'язань (обов'язок повнолітніх дітей утримувати непрацездатних і таких, що потребують допомоги, батьків), сімейні обов'язки, які виникають з факту укладення шлюбу є абсолютно добровільними.

В контексті здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків звертають на себе особливу увагу сімейні правовідносини, що виникають на підставі конкубітату. На противагу шлюбу, яким є сімейний союз чоловіка і жінки, зареєстрований у органах державної реєстрації актів сімейного стану, правові наслідки проживання чоловіка і жінки однією сім'єю без реєстрації шлюбу має свої особливості. Майно, що набуто ними за час спільного проживання, належить їм на праві спільної сумісної власності, якщо інше не встановлено письмовим договором між ними, і на нього поширюються положення глави 8 СК України, якою

врегульовані майнові права та обов'язки подружжя щодо спільної сумісної власності (ст. 74 СК України). Не зважаючи на певну законодавчу «захищеність» прав учасників відносин конкубінату, відсутність державної реєстрації шлюбу нерідко призводить до порушення їх прав та законних інтересів. Зокрема факт спільного проживання однією сім'єю, належність майнових прав одному із учасників може не визнаватись чоловіком або жінкою, які перебувають у фактичних шлюбних відносинах, один із учасників може розпоряджатися майном, що набуто під час конкубінату і належить їм на праві спільної сумісної власності, без згоди іншого учасника та ін. [2, с. 196].

Отже, здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків є важливою складовою сімейного життя і законодавчо забезпеченою можливістю їх реалізації учасниками сімейних правовідносин.

Література:

1. Клименко С.В. Переважні права у сімейному праві. Молодий вчений. № 5 (20). Частина 3. 2015 р. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/5/92.pdf>
2. Паращук Л.Г., Бенедикт В.В. Відносини конкубінату як одна із тенденцій розвитку сучасної української сім'ї. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід». 20-21 квітня 2018 р. Тернопіль: Економічна думка. 2018. С. 194–198.

Науковий керівник: Паращук Лілія Георгіївна, старший лаборант, викладач кафедри за сумісництвом Західноукраїнського національного університету

МОЖЛИВІСТЬ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ АРБІТРАЖНОГО РІШЕННЯ НА КОРИСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ДЕРЖАВИ- АГРЕСОРА З ПОСИЛАННЯМ НА ПОРУШЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ

Овдієнко Тетяна Володимирівна

*аспірантка кафедри цивільного процесу, 1 курсу, групи 19-20-03/081,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

В Україні загальні принципи визнання й виконання арбітражних рішень, а також підстави для відмови містяться у статтях 35 і 36 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», які повністю відповідають положенням Нью-Йоркської конвенції ООН про визнання і

приведення у виконання іноземних арбітражних рішень. Зокрема, у ст. 35 цього Закону на національному рівні закріплюється основний принцип Нью-Йоркської конвенції, згідно з яким арбітражне рішення, незалежно від того, у якій країні воно було винесене, визнається обов'язковим і виконується при поданні письмового клопотання до компетентного суду [1].

У зв'язку з подіями, що розпочались у 2014 році в Україні, вважаю за необхідне приділити увагу тому, як на практиці вивіщуються питання щодо визнання в Україні арбітражних рішень, в яких однією із сторін є підприємство Російської Федерації (визнана країною-агресором), з посиланням на порушення публічного порядку.

Так, відповідно до п. 12 постанови Пленуму ВСУ від 24 грудня 1999 р. №12 зазначалося, що під публічним порядком належить розуміти правопорядок держави, визначальні принципи і засади, які становлять основу ладу в ній (стосуються її незалежності, цілісності, самостійності й недоторканності, основних конституційних прав, свобод, гарантій тощо) [2].

Як правило, роз'яснення щодо правил застосування застереження про публічний порядок дають суди, на підставі тлумачення норм права, кваліфікації фактичного складу справи й доктринальних викладень [3].

Вдаючись до аналізу судової практики, можна зазначити, що в багатьох випадках сторона-боржник посиляється на порушення публічного порядку мотивуючи це тим, що визнання та виконання арбітражного рішення на користь резидента Російської Федерації буде порушувати публічний порядок України та сприятиме додатковому фінансуванню країни-окупанта.

Забігаючи наперед, зазначимо що наразі тільки формується єдина судовою практика з вищезазначеного питання, однак вже можна вивести закономірність і поділити справи, в яких стягувачем є резидент Російської Федерації, на дві категорії:

- до стягувача не застосовано санкції;
- стягувач є підсанкційним елементом.

Так, у випадках коли стягувачі не перебувають під санкціями, а боржники посиляються на порушення публічного порядку через те, що компанія є російськими, суди є однозначними у своїх позиціях, зокрема у справах № 796/92/2018 (постанова Верховного Суду від 22.11.2018), № 755/6749/15-ц (постанова Верховного Суду від 26.09.2018), № 824/244/19 (ухвала Київського апеляційного суду від 31.07.2020) та прийшли до наступних висновків:

- Відмова в застосуванні права іноземної держави не може ґрунтуватися лише на відмінності правової, політичної або економічної

системи відповідної іноземної держави від правової, політичної або економічної системи України [4].

- Необґрунтована відмова у наданні дозволу на примусове виконання рішення Міжнародного комерційного арбітражного суду є свого роду блокуванням рішення і буде носити характер штучного нормативного бар'єру, який з точки зору міжнародного права є абсолютно недопустимим [4].

- Та обставина, що стягувачі по цим справам є компаніями Російської Федерації, яка, у свою чергу визнана в Україні державою-агресором, не може слугувати підставою для невиконання договірних зобов'язань [4, 5].

- Арбітражні рішення не суперечать публічному порядку України, її незалежності, цілісності, самостійності та недоторканості, конституційним правам, свободам, гарантіям, оскільки ці рішення ухвалені виключно стосовно боржників як окремих юридичних осіб та самостійних учасників господарського обороту, поширюють свою дію тільки на боржників по справам [4, 5].

- Події, які сталися в Україні починаючи з лютого-березня 2014 року, та визнання Російської Федерації країною-агресором по відношенню до України не вплинули на приватноправові відносини, що склалися між сторонами на підставі договорів (контрактів) та на їх зобов'язання, що виникли на підставі цих договорів (контрактів) [4, 5, 6].

Питання стосовно компаній, що знаходяться під санкціями є більш складне та суперечливе. Підстави для відмови у визнанні й виконанні іноземного арбітражного рішення в Україні передбачено ст. 478 Цивільного процесуального кодексу, і вони повністю відповідають ст. V Нью-Йоркської конвенції. Серед цих підстав не зазначено, що арбітражне рішення, пов'язане із застосуванням санкційних заходів, не може бути визнане й виконане [7].

Так, цікавими та суперечливими видаються рішення судів по справі № 761/46285/16-ц. Дана справа проходила декілька разів усі інстанції. В кінцевому результаті суди дійшли аналогічних висновків щодо посилення на порушення публічного порядку через те, що стягувач є російською компанією, як у вищезазначених рішеннях (щодо компаній, до яких не застосовані санкції), тобто арбітражне рішення було визнано та направлено на виконання [8].

В подальшому, АТ «Авіа-Фед-Сервіс» звернувся до відділу примусового виконання рішень Управління ДВС ГТУЮ у м. Києві. Однак, 14 листопада 2019 року представнику стягувача стало відомо, що головним державним виконавцем виконавчий лист було повернуто АТ «Авіа-Фед-Сервіс» разом з повідомленням про повернення виконавчого

документу стягувачу без прийняття до виконання. АТ «Авіа-Фед-Сервіс» звернувся до суду зі скаргою на дії державного виконавця [9].

Суд першої інстанції, відмовляючи у задоволенні скарги АТ «Авіа-Фед-Сервіс» на дії державного виконавця виходив з того, що АТ «Авіа-ФЕД-Сервіс» є підприємством, яке зареєстроване у Російській Федерації, ДАХК «Артем» належить до підприємств оборонно-промислового комплексу, тому відкриття виконавчих проваджень щодо підприємств такого типу на користь юридичних осіб держави-агресора, якою визнається Російська Федерація є неможливим у зв'язку зі станом військової агресії щодо України, при цьому скаржник не позбавляється права на виконання даного рішення, оскільки можливість його реалізації лише відтермінується з незалежних від виконавця причин. Апеляційний суд погодився з таким висновком суду першої інстанції [9]. Наразі відкрито касаційне провадження за скаргою АТ «АВІА-ФЕД-СЕРВІС».

Таким чином, суди зазначили, що визнання вищевказаного арбітражного рішення не суперечить публічному порядку України і та обставина, що стягувач АТ «Авіа-ФЕД-Сервіс» є компанією Російської Федерації (держава-агресор) не може слугувати підставою для невиконання договірних зобов'язань. Однак державні виконавці відмовляються відкривати виконавче провадження, посилаючись на відтермінування виконання з підстав, що АТ «Авіа-ФЕД-Сервіс» є підприємством, яке зареєстроване у Російській Федерації, а ДАХК «Артем» належить до підприємств оборонно-промислового комплексу. Залишається чекати, що Верховний Суд поставить останню крапку у вищезазначеному рішенні.

Аналогічною вищерозглянутій є справа № 824/100/19 між тими ж сторонами за заявою АТ «Авіа-ФЕД-Сервіс» до ДАХК «Артем». Однак в даній справі Верховний Суд в постанові від 13 лютого 2020 відмовив у визнанні та виконанні арбітражного рішення, посилаючись на те, що одним із нових аспектів публічного порядку в Україні є санкційне регулювання, яке з'явилося із прийняттям Закону України «Про санкції» внаслідок збройної агресії щодо України [10].

Імперативною перешкодою для визнання та виконання рішення іноземного суду є обставини, визначені у частині другій статті 81 Закону України «Про міжнародне приватне право», зокрема, у справах щодо стягнення заборгованості з підприємства оборонно-промислового комплексу, внесеного до переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, на користь юридичної особи держави-агресора [10].

Суд зазначив, що обмежувальні заходи (санкції) щодо стягувача, не припиняють зобов'язання боржника, як і не унеможливають виконання

ним на території України арбітражного рішення після зняття санкцій зі стягувача [10].

Тимчасова неможливість виконання рішення МКАС як такого, що суперечить публічному порядку України, дозволяє досягнути вказану легітимну мету, оскільки під час існування конфлікту з державою-агресором унеможлиблює фінансування підприємством оборонно-промислового комплексу України, підсанкційної юридичної особи, що замовляє товари військового призначення та тим самим зміцнює оборонний комплекс держави-агресора на шкоду національній безпеці України [10].

У зв'язку з зазначеними висновками суду, виникає питання яким чином на практиці будуть вирішуватися питання щодо визнання рішення МКАС після зняття санкційного режиму, оскільки суд вказав на те, що встановлення санкцій не звільняє боржника від виконання своїх зобов'язань. Однак в ст. 475 ЦПК України встановлений трирічний строк на подання заяви про визнання та надання дозволу на виконання арбітражного рішення [7]. Тобто при встановленні санкцій протягом 3-х років, автоматично буде порушено строк звернення. Тому постає питання, чи буде зупинятися перебіг строку на подачу заяви про визнання, або він буде поновлюватися.

Отже, тільки на прикладі цих рішень ми можемо прийти до висновку, що позиція судів у справах, в яких стягувачем є резидент Російської Федерації є не однозначною та відрізняється. Для правильного вирішення подібних справ потрібно встановити чи є компанія підсанкційною, якщо ні, то суди визнають рішення в загальному порядку, а якщо так, то необхідно виробити однаковий підхід щодо вирішення таких питань як:

- Чи може наявність санкцій слугувати єдиною і окремою підставою для відмови у визнанні та виконанні рішень МКА;
- Строки звернення із заявою про визнання та виконання рішень МКА (у випадку відмови у визнанні через застосування санкцій);
- Зупинення строків виконання (якщо рішення МКА визнане судом).

Література:

1. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24.02.1994 № 4002-XII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4002-12/para0171#o171>
2. Постанова Пленуму Верховного Суду України "Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України" від 24

грудня 1999 р. №12 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-99#Text>

3. Визнання та виконання рішень іноземних судів та міжнародних комерційних арбітражів : компендіум / [В. В. Комаров, І. О. Ізарова, С.О. Кравцов та ін.]; за заг. ред. В. В. Комарова. – Харків: Право, 2020. 668 с.

4. Постанова КЦС ВС від 26.09.2018 року по справі № 755/6749/15-ц URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76885631>

5. Ухвала Київського апеляційного суду від 31.07.2020 року по справі № 824/244/19 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90821837>

6. Постанова КЦС ВС від 22.11.2018 року по справі № 796/92/2018 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78428215>

7. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>

8. Постанова Верховного Суду від 05 вересня 2018 року в справі № 761/46285/16-ц URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76502952>

9. Постанова Київського апеляційного суду від 01 вересня 2020 року в справі № 761/46285/16-ц URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91335804>

10. Постанова КЦС ВС від 13.02.2020 року по справі № 824/100/19 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87760125>

**ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ
ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА МОРАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ЗА
2011-2021 РОКИ**

Заїка Дмитро Євгенійович

*аспірант, кафедра кримінального права та кримінології факультету №6
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Злочинність вважається однією з найгостріших проблем суспільства. Дослідження її основних детермінант є ключовим у практиці притягнення злочинців до відповідальності і здійсненні запобіжних заходів з метою усунення або нейтралізації причин і умов скоєння злочинів в цілому.

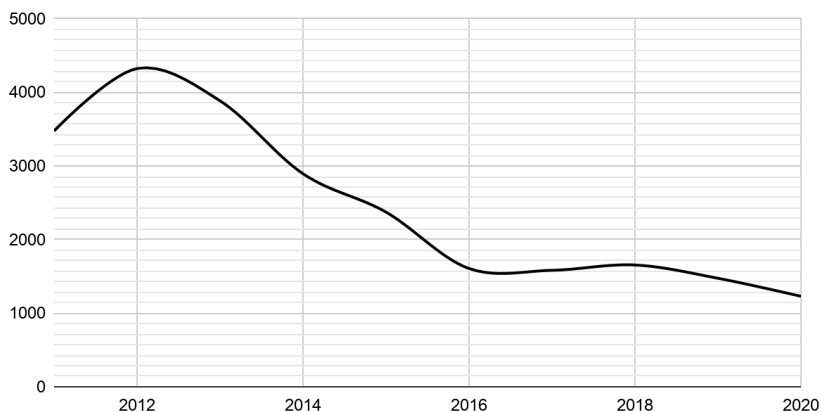
Злочинністю вважається соціальне зумовлене, історично мінливе, порівняно масове та кримінологічне явище, що проявляє себе в системі кримінально-карних діянь на певній території за певний період часу, а також осіб, які їх вчинили [1, с. 91].

Задля більш детального та достовірного вивчення проблем злочинності у сфері громадського порядку та моральності, нами було проведено дослідження динаміки її розвитку за останні 10 років на території України (рис.1).

Дослідження графіку вважаємо найбільш ефективним за його розподілу на три основні періоди: 1) 2011-2013 рр.; 2) 2013-2016 рр.; 3) 2016-2021 рр.

Перший період. Проміжок часу з 2011 до 2013 рр. характеризується відносною стабільністю, високими показниками злочинності та незмінністю політичної влади в Україні.

Рис. 1. Динаміка злочинності у сфері громадського порядку та моральності за 2011 -2021 рр

Станом на 2012 рік відповідно до даних Єдиного державного реєстру судових рішень було ухвалено 4324 вирокі за злочини проти громадського порядку та моральності, що є найбільшим показником за весь період, що досліджується. У подальшому на графіку простежується загальне зниження кількості вироків, що розпочалось у 2013 році та є закономірним наслідком державної політики. Такі показники, більшою мірою, пов'язані із набранням чинності 19.11.2012 р. нового Кримінально-процесуального кодексу, яким було введено більш детальну регламентацію процесуальних вимог до проведення слідчих розшукових дій та, як наслідок, підвищення рівня державних гарантій при порушенні прав та обов'язків громадян. Крім того, працівники правоохоронних органів були зобов'язані у короткий термін вивчити нові положення та реалізовувати їх на практиці, що закономірно призвело до зменшення кількості вироків суду. Фактичне зниження показників злочинності у вказаній сфері на нашу думку не відбулось [2].

Другий період. Проміжок часу у 2013-2016 роки характеризується політичною нестабільністю та переходом частини територій України у статус непідконтрольних. Починаючи з 2014 року уряд не може отримати повноцінних даних щодо кількості засуджених осіб на території АРК Крим, частини Донецької та Луганської областей, більше того, нормативно-правові акти незаконних формувань, так само, як їх правоохоронна та судова системи не визнаються Україною.

Нами було проведено дослідження показників злочинності за вказаний період. Так, за даними Єдиного державного реєстру судових рішень у 2013 році було зареєстровано 3886 вироків суду у злочинах проти громадського порядку та моральності, з них 898 вироків за територіальною приналежністю відносяться до АРК Крим, Донецької та Луганської областей. Таким чином, частка вироків вищевказаних регіонів складала приблизно 23,1% у загальній структурі.

Проаналізуємо той самий показник за 2014 рік, коли Україна вже втратила частину власних територій з-під контролю та за 2016 рік, коли динаміка злочинності проти громадського порядку та моральності стабілізувалась.

Так, політичні перетворення 2014 року знизили частку вироків вищевказаних регіонів до 11,1% у загальній структурі, а у 2016 році показник стабілізувався на 8% і поступово знизився до 5,9%.

Але ці дані не дають можливості повноцінно дослідити на скільки впала злочинність внаслідок втрати Україною контролю над АРК Крим, частиною Донецької та Луганської областей. Тому нами було проаналізовано на скільки знизилась загальна кількість вироків у справах проти громадського порядку та моральності за період з 2013 по 2016 роки. Ці показники було порівняно із тими, що ми вже маємо. Так, у 2013 році

було зареєстровано 3886 вироків, у 2014 році - 2895 та 1608 у 2016 році. Таким чином, у відсотках загальна цифра знизилась на 25,5% до 2014 року та на 58,6% до 2016 року. Порівнюючи їх із показником зниження частки вироків з невідконтрольних Україні територій у період з 2013 до 2016 роки, робимо висновок, що на 15,1% рівень злочинності знизився через ненадходження даних з АРК Крим, Донецької та Луганської областей, та на 43,5% з інших причин.

Іншими причинами, перш за все, були не фактичні досягнення правоохоронної системи України, а політичні перетворення тих часів. У квітні 2014 року Верховна Рада України прийняла закон “Про відновлення довіри до судової влади в Україні”, яким було розпочато судову реформу, у вересні того ж року було прийнято закон України “Про очищення влади”, яким було розпочато масову люстрацію осіб, що обіймали посади в органах державної влади та органах місцевого самоврядування. У той же період урядом було оголошено реформу міліції, на реалізацію якої 02.07.2015 р. Верховна Рада прийняла закон України “Про Національну поліцію” [3;4;5].

На виконання Закону України «Про очищення влади» згідно п.2 Прикінцевих та перехідних положень та на підставі п.7-2 ст. 36 Кодексу законів про працю України станом на 23 жовтня 2014 р. наказами Генерального прокурора України з органів прокуратури було звільнено 132 прокурорсько-слідчих працівників. Серед звільнених один заступник Генерального прокурора України, сім прокурорів обласного рівня та 30 їх заступників, два начальника Головних управлінь та 9 їх заступників. Також під дію Закону України «Про очищення влади» в органах прокуратури припадає близько 450 працівників. При цьому, лише під першу хвилю люстрації у МВС потрапив 91 співробітник, серед яких – очільники обласних управлінь та 8 генералів. Нові представники Національної поліції України не мали належної кваліфікації, перед усім, внаслідок відсутності досвіду роботи в правоохоронних органах [4; 2, с. 164].

Третій період. Проміжок часу з 2016 до 2021 роки характеризується стабілізацією післяреволюційних реформ в Україні. З 2016 року остаточно сформувалось керівництво та особовий склад Національної поліції України, було утверджено нового Генерального прокурора, проведено основну частину програми переатестації співробітників правоохоронних органів. Усе це позитивно вплинуло на організацію боротьби зі злочинністю в Україні та спричинило її спад у сфері громадського порядку та моральності, після чого ми спостерігаємо відносну стабільність показників, проте, із загальною тенденцією до зниження, що у період 2016-2021 рр. вже можна вважати досягненням стабільної та злагодженої роботи правоохоронної системи України.

Висновок. Динаміку злочинності в Україні у сфері громадського порядку та моральності за період з 2011 до 2021 роки можна умовно розділити на три часових проміжки, кожному з яких характерні власні специфічні ознаки. Так, перший етап характеризується відносною стабільністю, високими показниками злочинності та незмінністю політичної влади в Україні. Для другого етапу характерною ознакою виступають політичні перетворення та втрата контролю над частиною територій, що призводить до стрімкого зниження показників злочинності. Третій етап характеризується відносною стабілізацією внутрішньополітичних процесів та вирівнюванням показників із збереженням загальної тенденції до зниження.

Література:

1. Удотова Л. Ф. Соціальна статистика: Підручник. - К.: КНЕУ, 2002. – 376 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 14.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 24.01.2021).
3. Про відновлення довіри до судової влади в Україні: Закон України від 08.04.2014 р. № 1188-VII. Дата оновлення: 05.01.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1188-18> (дата звернення: 24.01.2021).
4. Про очищення влади: Закон України від 16.09.2014 р. № 1682-VII. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18> (дата звернення: 24.01.2021).
5. Про національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Дата оновлення: 20.03.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 24.01.2021).
6. Овчаренко О.М., Сердюк О.В., Мошак Г.Г., Дунаєва Т.Є., Кохан В.П., Шуміло О.О. Реформування органів кримінальної юстиції України відповідно до європейських стандартів: концептуальний аналіз: монографія / НДІ ВПЗ ім. акад. В.В. Сташиса. – Харків, 2015. – 242 с.

Науковий керівник: Денисов Сергій Федорович, доктор юридичних наук, професор Харківського національного університету внутрішніх справ

СОЗДАНИЕ И ВЫЯВЛЕНИЕ СКРЫТЫХ ЭЛЕКТРОННЫХ ДАННЫХ СРЕДСТВАМИ ОС WINDOWS

Иванов Владимир Георгиевич

*доктор технических наук, профессор, профессор кафедры
криминалистики Национального юридического университета им.
Я. Мудрого*

Практически любое преступление в наши дни скорее всего связано с электронным устройством, которое имеет память или какую-то форму программирования. Поэтому всем, кто участвует в правовой системе, необходимо ознакомиться с различными формами электронных доказательств и знать, как их найти и как с ними обращаться [1].

В предлагаемой работе приводятся результаты практического анализа и обобщения простых методов, позволяющих затруднить или вовсе заблокировать доступ к данным на локальном компьютере пользователя. Главным условием всех методов будет то, что мы станем использовать исключительно средства самой системы Windows, без применения программного обеспечения от сторонних разработчиков [2, 3, 4, 5, 6]. В любом случае, материалы статьи могут быть полезны как и для тех кто хочет скрыть компьютерную информацию так и для тех, кто занимается поиском этой информации по роду своей профессиональной деятельности.

Простейший способ скрыть файл или папку в Windows — это изменение атрибутов соответствующего файла или папки. Для этого достаточно нажать правой кнопкой мыши на нужном файле или папке, затем в появившемся меню нажать кнопку «Свойства», а затем в открывшемся окне на вкладке «Общие» изменить атрибут на «Скрытый», поставив «флажок».

Скрыть файлы и папки таким простым способом можно лишь в том случае, если в системных настройках у вас указан запрет на показ скрытых файлов и папок. Проверить, есть ли в вашей системе такой запрет, и снять его в случае необходимости, можно через Панель управления: Пуск / Панель управления/ Параметры папок / Вид для Windows7 и Windows10 и через Пуск/Настройка/Панель управления/Свойства папок/Вид для Windows XP.

На вкладке «Вид», в блоке Дополнительные параметры промотайте список опций вниз и отыщите раздел «Скрытые файлы и папки». Отметьте пункт «Не показывать скрытые файлы, папки и диски». Нажмите Применить и ОК. Теперь скрытые файлы и папки не будут отображаться в «Проводнике» и в результатах поиска. Следует однако заметить, что сторонние файловые менеджеры всё равно увидят вашу

скрытую папку. Если вы захотите снова сделать папку видимой, то выберите значение «показывать скрытые файлы и папки», возвращаетесь к своей папке, которая станет полупрозрачной. Щелкаем правой клавишей мышки, выбираем «Свойства», и убираем атрибут «Скрытый» - папка снова видна.

Несколько повысить безопасность данных в скрытых папках можно с использованием командной строки. Для этого одновременным нажатием клавишей Windows + R, а затем кнопки ОК открываем функциональное окно для ввода команд. Если папка, например, с именем 2, которую мы хотим скрыть, расположена в корневом каталоге диска D, то мы задаем следующую цепочку команд в каждой строке: `cd /d d:\` и `D:\>Attrib +H +S D:\2`. Здесь `Attrib`- команда установки атрибута, `H`-скрытый и `S`-системный атрибуты для папки 2 корневого каталога диска D. Теперь, если не желательный пользователь включит отображение скрытых папок на компьютере, он не увидит эту папку, если в настройках на вкладке Вид не снимет флажок с опции «Скрывать защищенные системные файлы».

Рассмотрим еще один способ, который позволяет сделать папку невидимой для постороннего пользователя. При этом папку нельзя будет увидеть ни в Поиске, ни посредством включения опции «Показывать скрытые файлы и папки». Невидимая папка-это папка, у которой отсутствует имя, а иконка совершенно прозрачна. Невидимую папку будем создавать на рабочем столе с краю экрана монитора. Для этого на папке щелкнете правой кнопкой мыши, а потом нажмите на пункт контекстного меню «Переименовать». На клавиатуре нажмите и удерживайте клавишу «Alt», а на цифровом блоке введите поочередно цифры «255». После этого на «Рабочем столе» вы увидите папку без

имени . Эта папка еще не скрыта. Далее нажмите правой кнопкой мыши на папку без имени, а в контекстном меню выберите пункт «Свойства», который открывает окно «Свойства». На вкладке «Настройка» этого окна необходимо нажать на кнопку «Сменить значок...». В открывшемся окне «Сменить значок для папки», в поле «Выберите значок из следующего списка» нужно будет найти свободное пространство с прозрачными значками, а затем кликнуть по такому прозрачному значку (Рис1). После этого в обоих окнах нажмите на кнопку «ОК». Папка исчезает с «Рабочего стола», эта папка стала невидимой даже при включенной системной опции «Показывать скрытые файлы и папки».

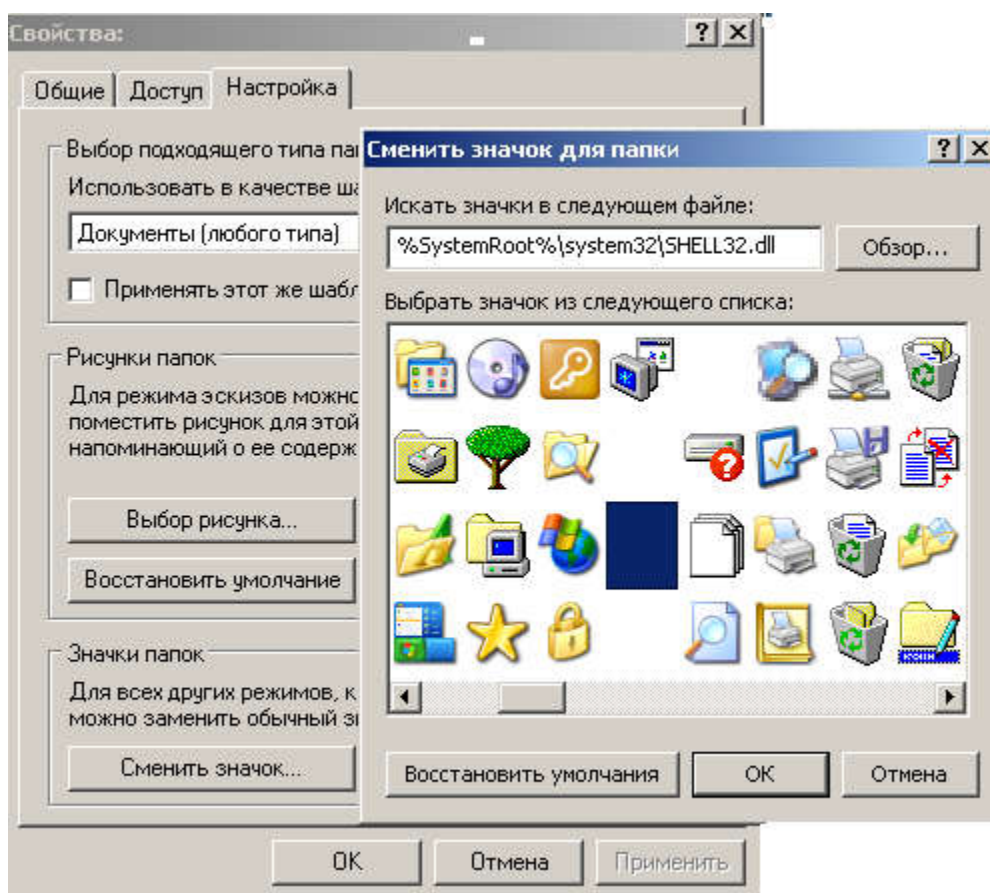

Рис.1. Выбор прозрачного значка

У этого способа есть недостатки. Такая невидимая папка будет заметна при перетаскивании другой папки или файла через это место, или при выделении этой части экрана монитора, а также при совместном нажатии клавиш Ctrl+A. Невидимую папку также можно будет увидеть с помощью Проводника и файлового менеджера Total Commander. Откройте в Проводнике папку Рабочий стол. В этой папке вы увидите папку с прозрачным значком, которую вы можете открыть для того, чтобы посмотреть содержимое невидимой папки. Для того, чтобы невидимая папка не была заметна при наведении курсора мыши на область экрана, или в папке в Проводнике, невидимую папку можно сделать скрытой. В результате, у спрятанной папки будет дополнительная защита от обнаружения. Для этого подведите курсор мыши к месту расположения невидимой папки, щелкните правой кнопкой мыши, выберите в контекстном меню «Свойства» и установите атрибут «Скрытый». Невидимая папка станет скрытой и не будет выделяться при наведении курсора мыши на место расположения папки на Рабочем столе, а также в Проводнике и в Total Commander.

Чтобы сделать невидимую папку видимой, в том месте, где находится невидимая папка, кликните по невидимой папке правой

кнопкой мыши. После этого откроется контекстное меню. В контекстном меню нужно нажать на пункт «Свойства» и по аналогии, как вы установили прозрачную иконку, установите иконку со стандартной картинкой вашей папки (Рис.2). Затем задайте имя для вашей папки.

Рассмотрим еще один способ, пожалуй самый эффективный, скрывать данные посредством их архивирования в RAR или 7z и хранения архивов в изображении формата jpg. Становится это возможным, благодаря тому, что в структуре JPG файла есть маркер, обозначающий конец изображения, и вся информация, расположенная после такого маркера, не принимается во внимание при чтении файла. В то же время в архиве есть маркер, указывающий на начало архива, и вся информация находящаяся раньше, просто не замечается архиватором. Вот и получается, что если в картинке спрятан архив, то при открытии такого изображения, его открывает программа для просмотра изображений, но если открыть с помощью архиватора, то откроется архив с вашими данными. Для проведения эксперимента заархивируем наш текстовый файл, который подлежит скрытию и поместим его в папку 2 корневой директории диска D: . Архив можно разместить в любое удобное место, к которому у вас есть полные права на чтение/запись. В эту же папку 2 поместим соответствующее изображение, в которое будем прятать архив.

Далее, уже известным нам способом запускаем командную строку Windows и переходим в корень диска D: в папку 2 следующей командой : `cd /d d:\2`, жмем клавишу Enter. Открывается новая строка, которая начинается с `D:\2>`. На этой строке пишем команду: `copy /b image.jpg + 2.rar 3.jpg`, где

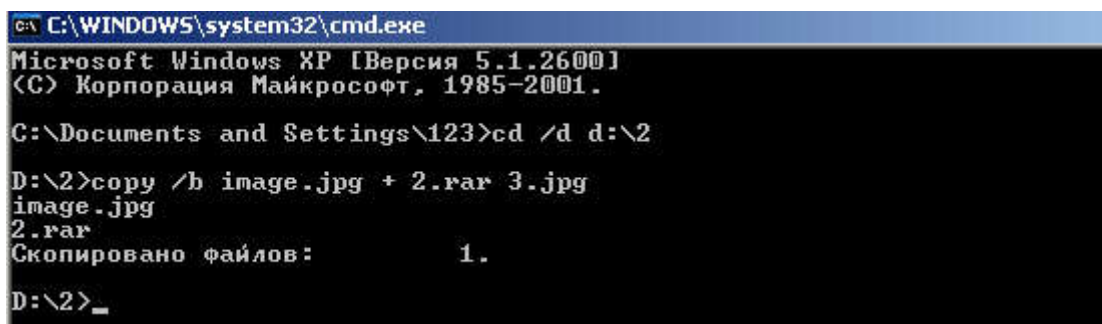
`copy /b`- команда копирования с ключом;

`image.jpg`- файл изображения, куда мы будем прятать архив;

`2.rar` – архив, который мы будем прятать в изображение;

`3.jpg` – имя итогового изображения, содержащего в себе архив.

Снова жмем Enter. В окне командной строки мы должны увидеть следующую информацию (Рис.2) :


```
C:\WINDOWS\system32\cmd.exe
Microsoft Windows XP [Версия 5.1.2600]
(C) Корпорация Майкрософт, 1985-2001.

C:\Documents and Settings\123>cd /d d:\2

D:\2>copy /b image.jpg + 2.rar 3.jpg
image.jpg
2.rar
Скопировано файлов:          1.

D:\2>_
```

Рис.2. Окно командной строки

Открываем папку 2 на диске D: и видим там файл 3.jpg. Если теперь открыть этот файл, то он откроется, как обычное изображение. Но если нажать на файл правой кнопки мыши, перейти в меню «Открыть с помощью» и выбрать соответствующий архиватор, то перед нами откроется окно архиватора содержащее ранее заархивированный нами файл.

Особенностью этого способа является то, что если упаковать в маленькое изображение объемный архив, то большой объем полученного файла может вызвать подозрение. Также по высоте, ширине и глубине цвета можно рассчитать размер изображения и сравнить его с настоящим размером файла. Если размеры не совпадают, то файл с изображением может содержать в себе архивный файл.

Литература:

1. Руководство по вопросам электронных доказательств. Версия 2.1-Отдел по вопросам противодействия киберпреступности. Генеральная дирекция по правам человека и верховенству права. Страсбург, Франция. 6 марта 2020 года(www.coe.int/cybercrime ; <https://rm.coe.int/09000016809f1fde>).
2. <https://miradmin.ru/hidden-files/>
3. <http://mediakritika.by/article/4030/pryachem-informaciyu-na-noutbuke-nestandardnye-metody>
4. <https://training.qatestlab.com/blog/technical-articles/hidden-files-folders/>
5. <https://windowsnotes.ru/other/skrytye-i-sistemnye-fajly-windows/>
6. <https://yablyk.com/800594-hidden-folders-and-files-in-windows-10-how-to-hide-show/>

БЕЗПЛОТНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ ЗАСІБ ЯК ЗАПОБІЖНИК ДТП ТА СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Кліпановський Андрій Петрович

студент, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут Імені Ігоря Сікорського»

З моменту прийняття Україною незалежності на території нашої держави було прийнято низку нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері дорожнього руху та передбачають як правила дорожнього руху, так і відповідальність за їх недотримання. Такою, зокрема, є ст. 286 Кримінального кодексу України (далі – КК), яка містить санкції за порушення правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту, котрі призвели до суспільно небезпечних наслідків (від

тілесних ушкоджень середньої тяжкості до смерті кількох осіб) [1]. Статистичні дані рівня летальності у сфері дорожнього руху ілюструють відносне зменшення кількості смертей унаслідок ДТП порівняно з попередніми роками, проте все ж є доволі високими (склавши у 2019 р. 3,5 тис. летальних випадків) [2].

У зв'язку з цим заслуговують на увагу спроби впровадження безпілотного транспортного засобу (автопілоту, самокерованого автомобіля), розробленням та випробуванням яких займаються найбільш відомі всесвітні організації (Tesla, Google, BMW, General Motors тощо). Згідно з класифікацією транспортних засобів Національної адміністрації з безпеки дорожнього руху США в залежності від ступеня їх автоматизації виділяють автомобілі з 0-5 рівнем автоматизації системи, де рівень 0 стосується транспортного засобу, який потребує повного керування з боку водія, а рівень 5 обмежує функції людини лише включенням системи та налаштуванням місця призначення і не потребує втручання водія під час руху.

Інститут безпілотного транспортного засобу знаходить свою підтримку в багатьох країнах світу. До прикладу, у ФРН прийняли відповідний закон, у Китаї запустили безпілотне таксі, а в Нідерландах – самокерований автобус. Широкого загалу безпілотні транспортні засоби набули не лише завдяки економічним перевагам, а й соціальним чинникам, оскільки, виключаючи людський фактор як головну причину ДТП, виступають потенційним запобіжником настання суспільно небезпечних наслідків шляхом володіння більшими можливостями щодо недопущення перетворення небезпечної дорожньої обстановки в аварійну (питання поведінки водія, швидкості його реакції, гостроти зору, слуху та інші людські фактори вже не матимуть такого значного впливу, як за відсутності безпілотних автомобілів у сфері дорожнього руху).

Тому не викликає особливих сумнівів твердження про те, що застосування самокерованих автомобілів такого рівня автоматизації, де є обов'язковою присутність водія та його участь у дорожньому русі (більшою чи меншою мірою), незабаром набуде поширеності і на території України. Особливих проблем визначення суб'єкта кримінального правопорушення не виникатиме, так як саме водій відповідатиме за недопущення настання аварійної дорожньої обстановки та суспільно небезпечних наслідків за ст. 286 КК.

Однак у зв'язку з тим, що подальшою метою впровадження безпілотних транспортних засобів є повна заміна водія автоматизованою системою 5-го рівня та перекладення обов'язку вживати заходів для недопущення аварійної дорожньої обстановки на штучний інтелект, простежується декілька способів (підходів) визначення суб'єкта злочину в разі настання суспільно небезпечних наслідків, передбачених ст. 286 КК,

якщо причиною ДТП стало невжиття можливих та необхідних заходів при небезпечній дорожній обстановці, яку автоматизована система мала змогу об'єктивно виявити.

Перший підхід полягає в обмеженні відповідальності виключно цивільно-правовим зобов'язанням усунення матеріальної шкоди та збитків. Незважаючи на превалювання в потерпілої сторони, як правило, інтересу одержати повну матеріальну компенсацію заподіяної шкоди, настання таких наслідків, як смерть, тілесні ушкодження тяжкої або середньої тяжкості, за наявності інших ознак складу кримінального правопорушення в обов'язковому порядку мають тягти кримінальну відповідальність, оскільки такі діяння суперечать ст. 3 Конституції України та характеризуються суспільною небезпечністю. Щодо цивільно-правової відповідальності, то Резолюція Європарламенту від 16.02.2017 (2015/2013(INL)), котра несе рекомендаційний характер для держав з приводу заходів, пов'язаних із розвитком робототехніки та штучного інтелекту, в розділі про відповідальність містить ідею про створення загального компенсаційного фонду для всіх розумних роботів або, навпаки, створення окремих фондів для кожної категорії роботів, де акумулюватимуться кошти за рахунок або єдиного внеску при впровадженні робота в цивільний обіг, або завдяки періодичним внескам протягом терміну роботи штучного інтелекту [3]. За рахунок цих коштів виконуватиметься зобов'язання щодо усунення матеріальної шкоди та збитків. Проте, з урахуванням того, що компенсаційна функція є прерогативою цивільно-правових відносин, питання про визначення суб'єкта кримінальної відповідальності залишається невирішеним.

Другий підхід полягає в тому, щоб суб'єктом злочину визнавати власника або користувача безпілотного транспортного засобу. Проте факт заборони об'єктивного ставлення у вину свідчить про недоцільність цього способу.

Третій підхід передбачає суб'єктом злочину вважати виробника/розробника безпілотного транспортного засобу. На перших етапах становлення та поширення безпілотних автомобілів в Україні такий спосіб вартий уваги, однак з практичної точки зору притягнення виробника/розробника автопілоту до кримінальної відповідальності може бути малоймовірним, особливо коли виробниками різних елементів для функціонування безпілотного транспортного засобу були декілька різних суб'єктів підприємництва. Проте таку точку зору не слід виключати, оскільки з-поміж попередніх вона виглядає більш раціональною.

Четвертий підхід полягає у визнанні суб'єктом злочину фізичну особу, яка перевірятиме програмне забезпечення. Для реалізації такої ідеї вбачається доречним зобов'язати власників (користувачів) безпілотних транспортних засобів проходити періодичну перевірку на належність

функціонування програмного забезпечення. Такий підхід вартий уваги, однак заходи з перевірки можуть стати неприємними обтяженнями для власників (користувачів) таких автомобілів, породжувати корупційну складову у відповідній сфері та не вирішуватимуть проблему в цілому (до прикладу, якщо ДТП трапилося після перевірки, під час якої в програмному забезпеченні не було знайдено жодних невідповідностей).

П'ятий підхід – останній з-поміж найбільш можливих, полягає в наділенні безпілотного транспортного засобу спеціальним статусом «електронної особи» («електронної особистості», «цифрової особи») та визнанні його суб'єктом злочину. На противагу вищезгаданим підходам, такий спосіб є дещо революційним у сфері кримінально-правових відносин та передбачає внесення змін до низки інститутів кримінального права. Однак з урахуванням науково-технічного прогресу у сфері штучного інтелекту та можливістю безпілотного транспортного засобу 5-го рівня автоматизації автономно приймати рішення, він виглядає найбільш доцільним у подальшому. Зокрема, Резолюція Європарламенту (2015/2013(INL)) у пп. «f» п. 59 вважає за необхідне взяти до уваги та проаналізувати можливість наділення в перспективі роботів особливим правовим статусом. Таким чином, щонайменше найбільш просунуті автономні роботи можуть створюватися як електронні особи і нести відповідальність за завдану ними шкоду в тих випадках, коли вони приймають рішення автономно або іншим чином самостійно взаємодіють з третіми особами [3].

Тому заслуговує на увагу пропозиція виділення у Загальній частині КК окремого розділу, на кшталт, «Заходи кримінально-правового характеру щодо електронних осіб» та виділення в Особливій частині окремих складів кримінальних правопорушень, що вчиняються за участі безпілотних транспортних засобів.

Суспільні відносини з приводу функціонування та відповідальності автономних автомобілів в Україні знаходяться поки на стадії зародження та наразі не володіють популярністю з-поміж народних депутатів та в уряді, проте динамічність розвитку безпілотних транспортних засобів у світі свідчить про необхідність розроблення чіткого напрямку розвитку, який знаходитиме свою деталізацію в законодавстві України та Кримінальному кодексі зокрема.

Література:

1. Кримінальний кодекс України від 5 травня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - №25-26 – ст. 131 / Офіційний сайт Верховної Ради України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

2. Статистика ДТП в Україні. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/>

3. Нормы гражданского права о робототехнике. Резолюция Европарламента от 16 февраля 2017 г. 2015/2013(INL) P8_TA-PROV(2017)0051 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://robopravo.ru/riezoliutsiia_ies

Науковий керівник: Мисливий Володимир Андрійович, доктор юридичних наук, професор, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут Імені Ігоря Сікорського»

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ТА ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЯ ДІЯНЬ КРИЗЬ ПРИЗМУ КРИМІНАЛЬНОЇ ЗАКОНОТВОРЧОСТІ

Серкевич Ірина Ростиславівна

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Львівського державного університету внутрішніх справ

Сучасні процеси криміналізації та декриміналізації мають адекватно відображати суспільну потребу в кримінальному законі і виникати як наслідок цієї необхідності. У зв'язку з доцільністю постійного вдосконалення чинного кримінального законодавства, його розвитку та оновлення дослідники зосереджують увагу на виявленні питань, що стосуються зумовленості встановлення або скасування законодавцем суспільно небезпечних діянь і кримінальної караності. Законодавець може дати правильну кримінально-правову оцінку негативним явищам соціальної дійсності, тільки пізнавши всю складність взаємозв'язку і взаємодії різних ланок у ланцюзі аналізованих явищ, а це значить, що весь процес законотворчості у сфері кримінального права потрібно розглядати як досягнення об'єктивної необхідності у встановленні кримінальної заборони.

Проте змінити кримінальне законодавство методом спроб і помилок, спираючись тільки на здоровий глузд, практично неможливо. Не варто ігнорувати наявність діалектичного зв'язку реального життя і норм права, де перше є основою і джерелом самого права. Протягом тривалого періоду в суспільстві діють закони, що відображають загальні умови життєдіяльності людини, які виконують роль необхідних умов конкретних форм прояву суспільного буття: життя, здоров'я, недоторканності індивіда і його власності, свободи тощо, а держава виступає гарантом дотримання цих умов. Такі соціальні закони мають абсолютний характер, оскільки

оголошують злочинним в усі часи вбивства, завдання шкоди здоров'ю, крадіжки, розбій, зґвалтування тощо.

Зміни до чинного законодавства щодо названих вище діянь стосуються переважно технічного вдосконалення норм, зміни санкцій, введення або вилучення кваліфікуючих ознак. Крім цього, суспільству властиві закони, що відображають особливості конкретного періоду його розвитку, в яких умови життєдіяльності набувають відповідних проявів. Зазіхання на ці умови не є абсолютними, оскільки визнаються злочинними не в усі часи, а тільки в певні періоди розвитку суспільства. З огляду на це законотворчий процес у кримінальному праві є надзвичайно складним і багатограним, а його завдання полягає у створенні норм, які забезпечили б охорону прав і свобод людини та громадянина, власності, громадського порядку і громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, мир і безпеку людства, а також запобігали злочинам [1, с. 259].

Зважаючи на те, що соціально-економічні та політичні умови визначають напрями розвитку права, зокрема кримінального, право завжди обслуговує ці базисні відносини і змінюється разом з ними [2, с. 55]. Так, у квітні 2001 року був прийнятий новий Кримінальний кодекс України (далі – КК України), який набув чинності з 1 вересня того ж року. Період дії Кримінального кодексу характеризувався численними змінами в соціально-економічному житті суспільства, у визначенні його політичних уподобань. Усе це різною мірою відображалось у вітчизняному законодавстві, зокрема і в кримінальному, до якого за цей час було внесено багато змін і доповнень, які належали до Загальної та Особливої частин КК України.

Як наголошують вчені, криміналізація може здійснюватися не тільки завдяки внесенню нових норм до Особливої частини КК України, а й через розширення меж бодай одного з елементів уже наявних складів кримінальних правопорушень. Зазвичай такими елементами є суб'єкт й об'єктивна сторона. Цей шлях криміналізації став основним під час прийняття КК України 2001 року. Водночас варто зауважити, що за наслідками прийняття КК України 2001 року криміналізація окремих видів поведінки не може бути визнана доцільною та ефективною. Наприклад, деякі дослідники переконані, що не можна було погодитися з криміналізацією проституції (ч. 1 ст. 303 КК України), спонукання неповнолітніх до застосування допінгу (ч. 1 ст. 323 КК України) та низки інших діянь [3, с. 79].

Що стосується декриміналізації, то в КК України 2001 року вона, як слушно зауважує В. О. Навроцький, відбулася шляхом: введення додаткових обов'язкових ознак складів кримінальних правопорушень; вилучення окремих альтернативних ознак складів кримінальних

правопорушень; зміни понять, які використовуються для вказівки на ознаки складів кримінальних правопорушень; вилучення окремих статей [4].

Поява кримінально-правових норм завжди була зумовлена наявністю суспільних відносин, які підлягають захисту від суб'єктів, котрі зазіхають на ці суспільні відносини (правопорушників), та наявністю реальних правопорушень.

Умови криміналізації та декриміналізації, продиктовані початком процесів надання значення і соціального сенсу індивідуальним актам поведінки, є передумовами суспільно осуду або заохочення (ситуація, коли вони сформувалися насправді; і, навпаки, є кримінально-правовими заборонами, але вже з'явилися суспільні передумови для їх скасування). Саме крізь призму суспільних установок проходить той чи той вид поведінки і з'являється її соціальна оцінка.

Варто зауважити, що чинний КК України в нинішній редакції далекий від досконалості. Попри те, що частина діянь, які не мають великої суспільної небезпеки, під час його прийняття була декриміналізована, у ньому досі є багато складів кримінальних правопорушень, які належать радше до адміністративних правопорушень, аніж до кримінальних правопорушень [3, с. 80].

Отож, значення умов для детермінації процесів криміналізації і декриміналізації діянь полягає в тому, що на цьому рівні детермінації відбувається виявлення соціальної якості і значення визначених груп актів індивідуальної поведінки, а вже наслідком їхньої соціальної оцінки може бути певна форма реакції суспільства і держави на індивідуальні дії. При цьому завжди мають поєднуватися сталість, традиційність зовнішніх форм вираження кримінального права (законодавства) і ті об'єктивні новації, які стосуються його змістових, внутрішніх положень [2, с. 63]. Не меншу шкоду містить і криміналізаційна надмірність – перенасиченість законодавства кримінально-правовими заборонами, необхідність в яких уже відпала або й не існувала взагалі. Така криміналізація не відповідає одразу трьом принципам кримінально-правової політики: принципу відповідності кримінально-правової політики соціально-правовій психології, оскільки такий закон не сприймається як відповідний і доцільний; принципу економії кримінальної репресії, оскільки до відповідальності притягується невинувато велика кількість громадян; і принципу невідворотності відповідальності, оскільки такий закон на практиці застосовується дедалі рідше [5, с. 21].

Отже, високий динамізм законодавчих змін до кримінального закону, який загалом можна вважати позитивним аспектом законотворчої діяльності, у деяких випадках стає недоліком. Скажімо, коли ухвалюються рішення, які недостатньо продумані, суперечливі, не обґрунтовані

соціальними змінами і не спираються на наукову базу, – усе це руйнує стабільність законодавства, яка є навіть важливішою умовою його ефективності, ніж мінливість.

Література:

1. Ванчак М. Л. Поняття кримінальної законотворчості. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Сер. юридична*. 2011. № 2. С. 258–266.
2. Стрельцов Є. Л. Українське кримінальне право: розвиток за часи незалежності. *Юридичний вісник України*. 2017. 1-7 верес. № 35 (1155). С. 54–63.
3. Абакумова Ю. В. Проблеми криміналізації та декриміналізації суспільно небезпечних діянь в умовах політики у сфері гуманізації кримінального законодавства України. *Держава та регіони. Сер.: Право*. 2014. № 2 (44). С. 74–82.
4. Навроцький В. О. Співвідношення диференціації кримінальної відповідальності, кримінально-правової кваліфікації, індивідуалізації покарання. *Держава та регіони. Сер.: Право*. 2008. № 2. С. 35–40.
5. Фріс П. Л. Криміналізація і декриміналізація у кримінально-правовій політиці. *Вісник Асоціації кримінального права України*. 2014. № 1 (2). С. 19–28.

ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Шукалова Дар'я Денисівна

стажер-помічник адвоката в Адвокатському бюро «Ольги Бикової»

Бикова Ольга Юріївна

адвокат, керуюча Адвокатського бюро «Ольги Бикової»

Доволі важливим у кримінальному процесі є не тільки безпосередньо саме призначення кримінального покарання винній особі, яка вчинила кримінальне правопорушення, а й усунення його наслідків у вигляді захисту майнових прав та інтересів громадянина і держави, завданих цим правопорушенням. Так, велика кількість науковців приділяє особливу увагу дослідженням саме захисту та поновленню порушених майнових прав потерпілої особи, яке забезпечується шляхом подання цивільного позову у кримінальному провадженні. Серед таких науковців можна виокремити: Вернидубова І.В., Белікову С.О., Бараняка В., Несімко О., Леоненка М.І., Устінову-Бойченко Г., Малицю Ю., Бойченко Л.,

Євхутіча І.М., Серкевича І.Р., Попелюшка В.О., Нора В., Бауліна Ю., Кахничка Х., Кокорева Л., Удалова Л. та ряд інших вчених. У своїх наукових роботах вони приділяли увагу, зокрема: правовій природі, особливостям інституту, доцільності та необхідності: перевагам та недолікам цивільного позову в кримінальному провадженні, проблемам відшкодування шкоди у кримінальному провадженні щодо захисту прав потерпілого та іншим питанням.

Але, на нашу думку, так і не було запропоновано ґрунтовної відповіді для вирішення наочних проблем правозастосування, в тому числі в умовах судової реформи та реформи судових процесів. В науковій літературі не приділено належної уваги, тобто не розкрито у повній мірі, проблеми суті та процедури застосування цивільного позову у кримінальному провадженні та окремі важливі його елементи.

В чинному кримінально-процесуальному законодавстві більш-менш розкритим питанням є лише умови пред'явлення та підстави відмови у цивільному позові. Тобто, слід зазначити, що кримінальний процесуальний закон України не врегулював належним чином цивільний позов в межах кримінального провадження, навіть не зважаючи на наявність у КПК України статті 128. Звідси слідує висновок про, який у своїй праці зазначали Вернидубов І.В. та Белікова С.О., що у кримінальному судочинстві цивільному позову за процедурою приділено значно менше уваги, ніж у цивільному [4, с.14], оскільки саме цивільно-процесуальним законодавством врегульована уся процедура реалізації даного інституту. Через те, що кримінально-процесуальне законодавство не передбачає окремих вимог до змісту чи форми цивільного позову, то останнє покладається на загальний порядок цивільного судочинства [3, с.99]. Таким чином, пред'явлення цивільного позову в кримінальному провадженні та його судовий розгляд ґрунтуються на дотриманні вимог цивільного процесуального законодавства [4, с.15]. Наприклад, як передбачено ч.4 ст.128 КПК України, форма та зміст позовної заяви повинні відповідати вимогам, встановленим до позовів, які пред'являються в порядку цивільного судочинства [1], оскільки норми кримінального процесуального права не містять чіткої вказівки на форму, зміст і структуру цивільного позову. Окрім того, коли процесуальні відносини, що виникли у зв'язку з цивільним позовом, кримінально-процесуальним законодавством не врегульовані (або не на належному рівні), до них повинні застосовуватися норми ЦПК України за умови, що вони не суперечать засадам кримінального судочинства [7, с.224]. Отже, у зв'язку з вищезазначеним слід зазначити про тісне поєднання та взаємодію таких галузей права як кримінальне та цивільне.

Необхідно вказати й про те, що деякі вчені у зв'язку із закріпленням статті 128 в КПК України наголошують на тому, що це є доцільним та

призводить до того, що відбувається процесуальна економія часу та процесуальних засобів, пов'язаних із відшкодуванням матеріального збитку, завданого потерпілому кримінальним деліктом [5, с.251]. З цим висновком цілком згодні.

Наведені вище тези свідчать про думку науковців, що стаття 128 КПК України є такою, що на достатньому рівні врегульовує інститут цивільного позову у кримінальному провадженні. Але КПК не врегульовує належним чином процедуру застосування цивільного позову у кримінальному провадженні, посилаючись при цьому на відповідні норми цивільного процесуального кодексу України.

При цьому ЦПК не містить окремих або виняткових процесуальних вимог до цивільного позову у кримінальному судочинстві. Так, поза межами регулювання залишено алгоритм дій суду під час вирішення питання про прийняття до провадження цивільного позову разом із кримінальним провадженням у разі наявності недоліків (у ЦПК – процедура залишення без руху), питання наявності доказів та необхідності їх витребування (питання меж доказування цивільного та кримінального судочинства), питання можливості та необхідності залучення до участі у кримінальному провадженні інших зацікавлених осіб, крім цивільного позивача та цивільного відповідача. Також кримінально-процесуальне законодавство не містить норм, які закріплювали б особливу форму та зміст цивільного позову. Між тим, доцільно було б навіть впровадити спрощену форму цивільного позову – наприклад, для кримінальних проступків.

Підсумовуючи усе вищевикладене, можна наголосити на тому, що, по-перше, виходячи з положень кримінально-процесуального та цивільно-процесуального законодавства, які присвячені цивільному позову, останній регулюється нормами як кримінально-процесуального, так і цивільно-процесуального права, але в більшій своїй мірі застосовуються норми цивільно-процесуального права. Так як саме ця галузь права регулює структурні елементи такого позову, порядок визначення предмета, змісту та підстави цивільного позову, а також зміст і форму позовної заяви.

Отже, вважаємо доцільною пропозицію доповнення норм кримінально-процесуального законодавства, рядом норм, які більш деталізовано розкривають процедуру застосування цивільного позову у кримінальному провадженні, а також не містять бланкетних диспозицій. Відсутність таких окремих норм призводить до колізій, оскільки строки, зміст, більш спрощена процедура, у кримінальному провадженні, реалізації цивільного позову у кримінально-процесуальному та цивільно-процесуальному законодавстві між собою різняться. На нашу думку,

необхідним є врегулювання на належному рівні такого позову лише в межах кримінально-процесуального законодавства.

Література:

1. Кримінально процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України. 2013. № 9-10, № 11-12, № 13. Ст.88.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: в редакції Закону України № 2147-VIII від 03.10.2017. Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. Ст. 436.
3. Бараняк В., Несімко О. Проблеми відшкодування шкоди у кримінальному провадженні щодо захисту прав потерпілого. Електронний науковий архів Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка». URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/44662/2/2018n894_Issue_18_Baranyak_V-Problems_of_refusing_of_98-103.pdf.
4. Вернидубов І.В., Белікова С.О. Особливості цивільного позову в кримінальному судочинстві. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. - 2019. - Т.4. - С. 14-20.
5. Євхутич І. М., Сенкевич І. Р. Цивільний позов у кримінальному процесі: доцільність та необхідність. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ 2018. № 1. С. 250–258. URL: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsy/01_2018/31.pdf.
6. Попелюшко В.О. Цивільний позов у кримінальному провадженні: практичний аспект. Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право».-2020.-№2(22).
7. Устінова-Бойченко Г., Малиця Ю., Бойченко Л. Особливості інституту цивільного позову в кримінальному провадженні. Підприємство, господарство і право. 2017. № 10. С. 223–225. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/10/47.pdf>.

УНІВЕРСАЛИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ УКРАЇНИ ЯК ПРОЦЕС ЗДОБУТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ У 1917-1918 рр.

Оліфіренко Артем Олексійович

*студент 1 курсу, Юридический институт правосудия и адвокатуры
ФГБОУ ВО «Саратовская государственная юридическая академия»*

Лютнева революція в Російській імперії 1917 р. і падіння царського уряду дали надію на демократизацію державних інститутів на території колишньої імперії, український народ не став винятком, з'явилася можливість заснування власного і незалежного розвитку національної держави.

Події в Петрограді в розкололи владу, проте в Києві березні 1917 року було ініційовано створення Центральної Ради членами Товариства українських прогресистів під керівництвом Дмитра Дорошенко, Євгена Чикаленко, Сергія Єфремова спільно з соціал-демократами на чолі з Володимиром Винниченко [1, С. 176]. Цьому сприяло об'єднання двох політичних крил: самостійників і автономістів. В. Винниченко писав: «Українство тепер орієнтувалось тільки на Всеросійську Революцію, на перемогу справедливості...» [2, С. 325]. Упор був зроблений на думці, що розвиток революції призведе визнанню необхідності незалежності України.

Спираючись на рішення Всеукраїнського Національного конгресу (19-22 квітня 1917 р. – автономія в Росії та українізація адміністративних інститутів), українського військового з'їзду (5-8 травня 1917 р. – автономія в Росії та українізація армії) з метою введення положення автономії України в пост-революційній Росії у травні 1917 р. до Петрограда прибула українська делегація членів УЦР, яку очолив В. Винниченко. Однак Тимчасовий уряд відхилив пропозицію делегації вказуючи, що УЦР не була обрана всенародним голосуванням і майбутнє всієї колишньої імперії буде вирішено на установчих зборах. Відносини між Києвом і Петроградом почали погіршуватися, і в слід за цим необхідно було знайти компроміс.

Центральна Рада засідала кілька днів поспіль, намагаючись знайти вихід зі сформованого становища. І рішення було знайдено, 10 червня 1917 року на другому військовому з'їзді був проголошений Перший Універсал, який полягав в словах: «Хай буде Україна вільною. Не одділяючись від всієї Росії, не розриваючи з державою російською, хай народ український на своїй землі має право сам порядкувати своїм життям» [4].

З одного боку, заявляється про те, що народ України відтепер буде вільним, сам розпоряджатиметься своїм життям через Українські Установчі Збори, які повинні будуть стати законодавчим органом. З

іншого - декларується влада УЦР, яка бере на себе стан справ в Україні. При цьому вводяться нові грошові збори на користь як Ради, так і в весь російський бюджет.

«Перш за все важне було те, що У. Ц. Рада заговорила в сій універсалі як власть, поставлена Українським Народом над собою на те щоб кермувати і правити ним, так що її постанови і накази мають українською людністю пильно сповнятись» - підсумовував Грушевський [5, С. 13].

Тим часом 7 червня виникла Конституційна комісія, і вже до 16 числа вона розробила «Статут вищого управління України». Проект закріплював автономний державно-правовий статус України у складі федеративної Росії та тимчасові віщі органи державної влади – Українську Центральну Раду та Генеральний Секретаріат - виконавчий орган, Уряд Автономної України, який очолив В. Винниченко [6, С. 100].

Тимчасовий уряд занепокоївся рішеннями УЦР і висунув свою делегацію з Керенським. Підсумком переговорів стала як Постанова Тимчасового уряду, так і опублікування 3 липня 1917 р. Другого Універсала, де Центральна Рада повідомляла про результати київських переговорів, про те, що вони позитивно оцінені Тимчасовим урядом. У черговий раз заявивши про небажання відокремлювати Україну від Росії, автори документа заявляли: «Поповнена Центральна Рада виділить наново з свого складу окремий відповідальний перед нею орган - Генеральний Секретаріат, - що буде представлений на затвердження Временного Правительства, яко носитель найвищої краєвої влади Временного Правительства на Україні» [7].

Генеральний Секретаріат перетворювався на місцевий орган Тимчасового уряду, тобто ординарний адміністративний апарат, майже не відрізняється від губернського комісаріату. Уряд залишав за собою право в окремих випадках звертатися до органів влади в Україні, минаючи Українську Центральну Раду [8, С. 5-7].

Дестабілізація становища і початок Жовтневого перевороту в Петрограді змінили становище, вже було проголошено «відозву Генерального Секретаріату до громадян, урядових і громадських установ», яка стала початком нової політики між УНР і Росією [9].

У цей час дійшли висновку, що «Українська республіка справді мусить бути проголошена негайно, але проголошення се не може обмежитись одною формальною стороною, — разом з тим мусить бути можливо повно розкритий демократичний і соціалістичний характер сеї відновленої української держави» [2, С. 552-553].

7 листопаду був проголошений III Універсал - це стало, безперечно, визначною віхою, справжнім апогеєм Української революції. Юридичне оформлювалось досягнення віковичної величної мети — відновлення національної державності, яка дістала природну назву — Української.

Найголовнішими словами з Універсалу стали: «Віднині Україна стає Українською Народною Республікою. Не відділяючись від Російської

Республіки й зберігаючи єдність її, ми твердо станемо на нашій землі, щоб уся Російська Республіка стала Федерацією рівних і вільних народів» [10].

По мимо проголошення УНР і невіддільності від Росії, були задекларовані найважливіші демократичні принципи: свобода слова, зборів і спілок, в плоть до страйків; свобода віросповідання; недоторканність особи і житла; встановлення 8-годинного робочого дня; скасування смертної кари. Була оголошена національна автономія для меншин.

Також III Універсал призначав день виборів в Українські Установчі Збори на 27 грудня 1917 року, а день скликання — 9 січня 1918, відзначаючи, що до скликання УУЗ законодавча влада належить Українській Центральній Раді.

10 грудня 1917 року малою Радою був затверджений проект Конституції УНР, де зберігалось положення автономії всередині Росії. Проект на думку членів Ради мав розглядатися на установчих зборах УНР 9 січня 1918 року. Спроба більшовиків здійснити переворот у Києві невдало, але навіть вислані змогли захопити частину територій.

За результатами виборів, 171 з 301 депутата був обраний в регіонах, де більшовики не були при владі. Більше 70 відсотків голосів було віддано за українські політичні партії, в той час як тільки 10 відсотків дісталось більшовикам. Після політичних потрясінь Українські Установчі Збори так і не були скликані, і його обов'язки взяла на себе УЦР [11, С.196]. Центральна Рада оголосила, що діятиме в якості законодавчого органу до тих пір, поки не буде скликано УУЗ, а також постановила не відкладати проголошення незалежності УНР та інші важливі рішення.

9 січня 1918 року УЦР прийняла найважливіший і останній – IV Універсал. Як зазначається, спочатку було кілька проектів: М. Грушевського; В. Винниченко; М. Салтана і М. Шаповала. Але авторитет Грушевського вплинув на прийняття остаточного рішення на його користь.

Універсал проголосив: «Однині Українська Народна Республіка стає самостійною, ні від кого не залежною, вільною, суверенною державою українського народу». Отже, народ України ставав джерелом і носієм вищої влади. Виконавчий орган, Генеральний Секретаріат отримав новий статус - Рада Народних Міністрів. А по мимо цього й інші важливі акти: з усіма сусідніми країнами УНР прагне жити в мирі та злагоді (розпочато мирні переговори з Німеччиною), але при цьому критикувалася більшовицька Росія і вирішено вести їх прихильників в Республіці; знайдено рішення селянського питання: скасування права приватної власності на землю і визнання її власністю всього народу без викупу; держава повинна встановити контроль над торгівлею і банками; проведення виборів до місцевих рад і міських дум. [12, С. 102-104]. У протоколі засідань УЦР зазначено, що комісія розробляла проект Конституції УНР поспіхом [7, С. 328].

Члени комісії аналізували досвід європейських держав для забезпечення демократичних перетворень нової держави. Вони прагнули дати повний максимум для екстраполяції досвіду і французької конституції 1789-1791 рр., і пруської Конституції 1850 р. і Конституції США 1787 р. з поправками на сучасні реалії української народної республіки у воєнний період.

29 квітня, вже за підсумками першого читання Мала Рада одноголосно схвалила проект Конституції. Після цього на засіданні приймали статті проекту з невеликими юридичними правками. Проект Конституції УНР був розглянутий малою Радою у трьох читаннях. Після короткого обговорення Мала Рада прийняла «Статуту про державний устрій, права і вільності УНР» з поправками, внесеними Конституційною комісією [13, С. 70].

Найважливішим принципом Конституції був поділ влади. УНР ставала парламентською республікою, де вища виконавча влада належала Раді Народних Міністрів, а вища законодавча влада - Установчим зборам; вищу судову владу представляв Генеральний Суд.

Згідно IV Універсалу, тільки на Установчих Зборах УНР можна було остаточно затвердити Конституцію країни. Але розгін УЦР і встановлення Української Держави гетьмана Скоропадського звела нанівець всі напрацювання конституційного проекту.

Таким чином, можна зробити висновок про законотворчу діяльність Української Центральної Ради в період розпаду колишньої Російської імперії в ході революції 1917-1922 рр.: 1 етап – ейфорія Лютневої революції з квітня по жовтень 1917 р. супроводжувалася прийняттям I і II універсалів з явно політико-декларативним характером, готувалася основа для здобуття суверенності над своїми територіями і створення своєї держави (що примітно, в цей же час в Петрограді йшов процес конституційного проекту для Російської республіки); 2 етап - відмежування від Радянської Росії через Жовтневий переворот з жовтня 1917 р. до падіння УЦР в ході Гетьманського перевороту в квітні 1918 р.

Література:

1. *Субтельний Орест*. Історія України - Київ: Либідь, 1993. С. 176
2. *Бойко О. Д.* Історія України. Київ. Видавничий центр Академія. 2002 р. С. 325, 552-553
3. *Винниченко В.* Відродження нації. Ч. 1. Відень. Видавництво «Дзвин» 1920. С. 80
4. Вісті з Української Центральної Ради. 1917. № 9. Трав. С. 13
5. *Грушевський М.* Українська Центральна Рада і її Універсали: перший і другий. Київ - 1917. С. 100
6. *Гунчак Т.* Україна: перша половина XX століття. Нариси політичної історії. Київ: Либідь, 1993. С. 100, 328
7. Вісті з Української Центральної Ради. 1917. № 10. С. 5-7

8. Українська Центральна Рада: Зб. документів матеріалів. У 2-х т. / за ред. П.П. Толочко та ін.; НАН України. – К.: Наукова думка, 1996. – (Пам'яті історії України. Сер. V. Джерела новітньої історії). – Т. 1: 4 березня – 9 грудня 1917 р. / Упор. В.Ф. Верстюк та ін.; від. ред. В.А. Смолій, 1996. С. 5-7
9. Відозва Генерального Секретаріату до громадян, урядових і громадських установ // Центральний державний архив вищих органів влади і управління України, ф. 106 Генеральний Секретаріат Української Народної Республіки, оп. 3, д. 1, л. 5-7.
10. Дорошенко Д. Історія України 1917—1923 рр., В 2-х т. Т. I. Доба Центральної Ради. — Ужгород, 1932. С. 196
11. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали: у 2-х т. Київ: Наукова думка, 1996. Т. 2. (10 грудня 1917 р. – 29 квітня 1918 р.) / ред. кол. В. А. Смолій, В. Ф. Верстюк та ін. С. 102-104
12. Слюсаренко А. Г., Томенко М. В. Історія української конституції. Київ: Знання, 1993. С. 70

МОНЕТИ З ІСТОРИЧНОГО ПОДІЛЛЯ

Сундук Анатолій Миколайович

*доктор економічних наук, Київський університет імені Бориса Грінченка,
м. Київ*

Історичне Поділля протягом тривалого періоду часу грало важливу роль в розвитку процесів в регіоні і за його межами. Тут є сліди Коріятовичів, Спитка з Мельштина, Свидригайла, інших правителів, відомих і невідомих..... Під їх управлінням писалися закони, будувалися дороги, зводилися замки, міські укріплення. Зокрема літопис повідомляє, що Коріятовичі “..вси Подолски города умуровали и всю землю Подолскую осели” [5].

Враховуючи економічний потенціал і географічне розташування, важлива роль була за торгівлею, що забезпечувала суттєві доходи до місцевої казни. Для розвитку торгівлі важливою умовою виступає високий рівень організації грошового обігу і в цьому сенсі Поділля теж не було остронь: потреби забезпечувалися празькими грошами, галицько-руським і ординським карбуванням. В обігу були і польські монети. Варто зауважити, що Поділля карбувало і власну монету – подільський полугрош. Але для побутових, повсякденних операцій треба були дрібні монети і в ролі подібних були київські наслідування монетам Джанібєка.

Зауважимо, що київські наслідування часто зустрічаються в областях історичного Поділля. Важливим питанням є опис знахідки подібних монет і їх введення до наукового обігу.

За повідомленням пошуковців, протягом 2018-2020 років фіксуються знахідки київських наслідувань монетам Джанібєка біля м. Немирів Вінницької області. Знахідки фіксуються в межах поля, що обробляється. Можливо (скоріше за все), це було поселення, тому що в цьому місці зустрічаються монети Орди, галицько-руські монети, монети Поділля і Смотрича Костянтина Коріятовича. Рідко, але зустрічаються монети Володимира Ольгердовича, що виявляє можливі зв'язки з Київщиною.

З цього поля досліджено 19 київських наслідувань монетам Джанібєка. З тих, що можливо ідентифікувати (17 монет), тут присутні монети типу 2.1. і 2.2 (за Хромовим К.К.) [7]. Переважають монети типу 2.2, менша кількість – 8 монет – тип 2.1. (рис. 1).

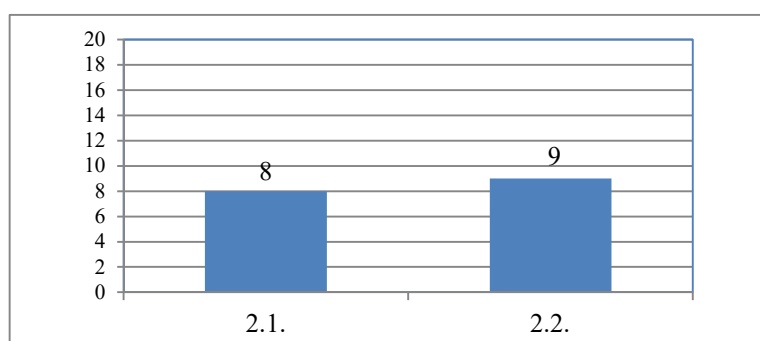

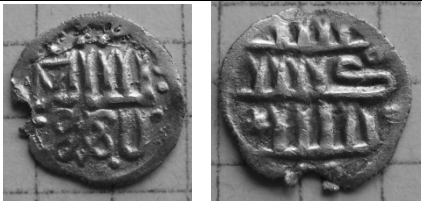
Рис. 1. Розподіл монет за типами

Фото окремих монет з вагою приведено в табл. Бачимо, що ці монети звичайні, зустрічаються в більшості знахідок. Враховуючи це, серед основних символів (імітація плетінки, слова “Справедливий” та ін.) фіксуються ординарні варіації їх зображення.

Зокрема, щодо імітації слова “Справедливий”, то цей символ є елементом, що майже не змінився (якщо порівнювати з оригінальним карбуванням Джанібєка). В дисертації Хромової І.К. приведено різновиди імітацій цього символу [6], крім того, різновиди є і в дослідженні білоруських авторів [1]. Серед досліджуваних монет зустрічаються окремі з цих варіацій (переважають з горизонтальною перекладиною зверху).

Важливим елементом аверсу є плетінка, що теж не зазнала вагомих змін в оформленні. Цей елемент притаманний і для численних емісій удільного карбування. Для монет з-під м. Немирів можливо виділити її окремі варіації. Зауважимо, що питання різновидів імітацій символів (не тільки “Справедливий” і плетінки, але й інших) потребують дослідження.

Таблиця
Київські наслідування монетам Джанібека з м. Немирів
Вінницької області

 1) тип 2.1. (за Хромовим К.К.) [7] вага 0,36 гр.	 5) тип 2.2. вага 0,23 гр.
 2) тип 2.1. вага 0,37 гр.	 6) тип 2.2. вага 0,27 гр.
 3) тип 2.1. вага 0,38 гр.	 7) тип 2.2. вага 0,37 гр.
 4) тип 2.1. вага 0,49 гр.	 8) вади карбування. вага 0,21 гр.

Серед допоміжних символів характерними є крапки, зірочки, кружки. Цікавим є диферент для монети з рис. 2 – у вигляді кружка розташований під імітацією слова “Справедливий”. Монетний знак

приблизно в 1,5 рази більший за звичайний кружок. і, припускаємо, що він може пов’язуватися з інформацією щодо емітента, технічних особливостей карбування. Подібні монетні символи з розташуванням під імітацією слова “Справедливий” зустрічаються вкрай рідко. Проходи лотів по аукціону “Віоліті” показують, що, до прикладу, за 2017-2018 рр. подібне розташування зустрічалося тільки 1 раз [2].

Іншими цікавими диферентами є зірки. Серед монет

Рис. 2.
Аверс
монети

виділяються зірки з аверсу і реверсу. Щодо зірок біля плетінки (фото № 4 і 7), Козубовський Г.А. звертає увагу, що вони подібні до зірочок, що характерні для “відомих типів київських монет”. Можливо, їх різні комбінації фіксують “стиль київського майстра”. Разом з тим, історик акцентує увагу, що такі символи притаманні і для ординських монет [3, 4]. Зауважимо, що зірка з фото 4 є невелика за розміром, а з фото 7 – більша. Подібні великі зірки з аверсу зустрічаються і для інших монет з цього поля.

Підсумовуючи зауважимо, що ці монети, хоча і є звичайні, але разом з іншими монетами з цього пункту відображають місцеві особливості грошового обігу Поділля. Важливим є фіксація знахідки подібних монет і їх опрацювання.

Висловлюю подяку Пінкасевичу Олегу Вікторовичу (м. Хмельницький) за інформацію щодо знахідки цих монет і допомогу в їх опрацюванні.

Література:

1. Горбань П.И. Комплекс поздних киевских подражаний дангам Джанибека из-под села Черногородка / Горбань П.И., Гулецкий Д.В. // Русь, Литва, Орда. – 2019. – № 7. – С.188-189.
2. Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://arc.violity.com/podrazhanie-dzhanibeka-37531164>.
3. Козубовський Г.А. До хронології карбування монет Володимира Ольгердовича / Козубовський Г.А. // Археологія. – № 4. – 2016. – С. 31.
4. Козубовський Г.А. Гроші, грошовий обіг Середньої Наддніпрянщини XIV- XV ст.: автореферат, історичні наук. – Київ, 1992. – 23 с.
5. Супрасльская летопись // Полное собрание русских летописей. Том 35. – М.: Наука, 1980.
6. Хромова І.К. Монетна справа Середнього і Нижнього Подніпров'я та Південного Побужжя (друга половина XIV-перша чверть XV ст.: дис. канд. істор. наук / Хромова І. К. – К., 2011. – част. 2. – С. 71.
7. Хромов К. О монетной чеканке Киевского княжества в 50-е годы XIV века (“киевские” подражания монетам Джанибека) / Хромов К. // Восточная нумизматика в Украине, сборник публ., часть II. – К.: “Купола”, 2007. – С. 60-79.

КОЛЕКТИВНА БЕЗПЕКА У ПОЛІТИЧНОМУ СВІТОГЛЯДІ ВУДРО ВІЛЬСОНА

Ковач Анастасія Василівна

студентка факультету міжнародних відносин, Львівський національний університет імені Івана Франка

Пик Світлана Мирославівна

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин і дипломатичної служби, Львівський національний університет імені Івана Франка

Однією з ключових категорій у сучасних міжнародних відносинах є колективна безпека. Вона передбачає забезпечення миру між учасниками системи, а також оперативне спільне реагування на загрози, що постають перед ними. Світові глобалізаційні процеси, модернізація засобів і тактик ведення війн, загальна деградація збройних конфліктів змушує акторів на міжнародній арені дедалі частіше звертатися до концепції колективної безпеки та її історичного досвіду.

Колективна безпека в її сучасному розумінні пройшла низку важливих етапів становлення. Серед них можна відзначити Першу світову війну та міжвоєнний період. Ця епоха характеризується формуванням ідеалістичного міжнародного порядку, ґрунтованого на демократичних цінностях і верховенстві права та моралі, у поглядах Президента США Вудро Вільсона. Окрім комплексу заходів, до яких вдавалися США під час конфлікту, зокрема промоції інституту посередництва, він передбачав сукупність заходів післявоєнного врегулювання ситуації, до яких входило створення системи колективної безпеки. Вудро Вільсон базував своє бачення колективної безпеки на ідеях таких філософів-ідеалістів, як Еммануїл Кант і Джеремі Бентам, а також на своїх власних переконаннях щодо того, як мають розвиватися міжнародні відносини у мирному світі.

Вудро Вільсон протиставляв колективну безпеку системі балансу сил – практиці, якою європейські монархи користувалися вже понад століття. На його думку, така політика посприяла розгортанню настільки масштабного конфлікту, як Перша світова війна. Баланс сил слугував тому, аби європейські держави задовольняли свої загарбницькі прагнення. Союзи, створені таким чином, були хиткими й ґрунтувалися на реалістичних традиціях, що не сприяли встановленню тривалого миру. Також Вудро Вільсон побоювався, що практики, котрі існували на європейському континенті, відповідають за поширення там

націоналістичних і мілітаристичних настроїв, котрі могли перекинутися на Сполучені Штати Америки.

Враховуючи те, що Вудро Вільсон дотримувався переважно ідеалістичних позицій у своїй зовнішній політиці та відводив США месіанську роль у міжнародних відносинах, він почав працювати над своєю альтернативою світового порядку. Президент Вільсон закликав держав-учасниць конфлікту відмовитися від реалістичних міркувань і практики балансу сил на користь мирної співпраці між усіма акторами міжнародних відносин. Цю тезу він проголосив 22 січня 1917 року у своїй промові «Мир без перемоги» [3, Р.140]. На думку Вудро Вільсона, миру можна буде досягти лише за умови появи міжнародної «ліги націй», котру створили б Сполучені Штати Америки, та відмови сторін конфлікту від будь-яких претензій, що існували на час війни. Також Вудро Вільсон прагнув, аби ця організація володіла механізмом політичних, економічних і військових санкцій, що могло б попередити її учасників від розгортання збройної агресії [2, С.201].

На практиці принцип колективної безпеки знайшов своє відображення у Статуті Ліги Націй, а саме у статтях X та XI. У статті X йдеться про те, що учасники організації зобов'язуються поважати та захищати від сторонніх загроз територіальну цілісність і суверенітет усіх членів Ліги [1]. Це ключовий принцип колективної безпеки. Також за статтею XI Ліга Націй зобов'язувалася звертати свою увагу на будь-яку загрозу війни, незалежно від того, стосується вона держав-учасниць прямо чи опосередковано [1]. Таким чином організація прагнула відстоювати мир у міжнародних відносинах і розвивати концепцію колективної безпеки. Варто зазначити, що раніше у статті X йшлося й про передачу Лізі Націй частини суверенітету її учасників, але згодом цю пропозицію відхилили. Однак, на сучасному етапі це доволі поширена практика, яка сприяє кращому функціонуванню системи колективної безпеки.

На відміну від балансу сил, котрий спрямовується проти конкретної загрози, колективна безпека у варіанті Вудро Вільсона мала спиратися на загальні моральні норми та відповідати на всі виклики безпеці та миру на міжнародній арені. Під протекцією нового світового режиму, держави більше не мали брати участь у «заплутаних альянсах, що породжують конкуренцію, мережі інтриг та егоїстичного суперництва, та піддають політику держав впливу ззовні» [4, Р. 9].

У контексті популяризації концепції колективної безпеки велику роль зіграла «особиста дипломатія» Вудро Вільсона та його радника Едварда Хауза. Упродовж усієї війни Едвард Хауз вирушав на дипломатичні місії до країн Європи, де намагався переконати монархів і провідних політичних діячів підтримати ідеї, що їх пропонувала американська сторона. Варто згадати подорож 1916 року, де радник

Президента В. Вільсона запропонував воюючим сторонам створення міжнародної безпекової організації та мир на умовах “status quo ante bellum” [5, Р. 711]. Вудро Вільсон особисто звертався до американського політикуму та громадськості з проханням підтримати проект Ліги Націй.

Однак, ідеї Вудро Вільсона про колективну безпеку та примат міжнародних організацій були надто прогресивні для його епохи. Держави Антанти не бажали, аби післявоєнний світ базувався на запропонованих ним постулатах. Через кризу в американському суспільстві, що призвела до появи республіканської більшості в Конгресі, Версальський договір 1919 року не було ратифіковано, через що США не вступили до Ліги Націй. Це призвело до подальшої неефективності організації.

Попри те, що Ліга Націй та її система колективної безпеки не виправдали себе у міжвоєнний період, сучасна світова громадськість продовжує повертатися до ідей Вудро Вільсона. Його концепції щодо створення універсальної безпекової організації знаходять своє відображення в роботі таких органів, як ООН, НАТО, ОБСЄ та багатьох інших спільнот.

Література:

1. The Covenant of the League of Nations [Electronic resource]. – Mode of access: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/leagcov.asp.
2. Дронов С. Б. Концептуальные основы создания Лиги Наций: американский и французский подходы в период подготовки Парижской мирной конференции // Вестник ТГУ. – 2010. – №8. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/kontseptualnye-osnovy-sozdaniya-ligi-natsiy-amerikanskiy-i-frantsuzskiy-podhody-v-period-podgotovki-parizhskoy-mirnoy-konferentsii>.
3. Ambrosius L. E. Woodrow Wilson, Alliances, and the League of Nations // The Journal of the Gilded Age and Progressive Era. – 2006. – Vol. 5. – No. 2. [Electronic resource]. – Mode of access: www.jstor.org/stable/25144432.
4. Kennedy R. A. Woodrow Wilson, World War I, and an American Conception of National Security // Diplomatic History. – 2001. – Vol. 25 – No. 1. [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.jstor.org/stable/24913819>.
5. Woolsey, Lester H. The Personal Diplomacy of Colonel House // The American Journal of International Law. – 1927. – Vol. 21. – No. 4. [Electronic resource]. – Mode of access: www.jstor.org/stable/2188478.

БІЛОРУСЬ СЬОГОДНІ: ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ 2021

Павлович Юрій Осипович

кандидат історичних наук, Інститут українознавства ім.

І. Крип'якевича, Національна академія наук України

Останнім часом історія Білорусі привертає дедалі більше уваги істориків, політологів, соціологів. Диктаторський режим О. Лукашенка, який поступово і впевнено відтіснив усі ознаки та прояви демократії в країні, розпочав свій шлях від періоду – приходу до влади О. Лукашенка в 1994 році, а його наслідки ми спостерігаємо сьогодні – вже у 2021 році.

Переломний період в історії країни розпочався з виборів нового президента у серпні 2020 року. Дана епопея щодо остаточного призначення на посаду легітимного, демократично обраного президента триває і далі. Білоруська нація стоїть на порозі фундаментальних перетворень чи остаточної втрати, це питання досить непросте, все напругу пов'язано з діями нової, обраної народом влади з лідером Світланою Тихановською, дружиною білоруського опозиціонера, політичного в'язня, блогера та резидента сайту Миротворець Сергія Тихановського.

Відповідно до офіційних результатів, опублікованих Центральною виборчою комісією Білорусі, С. Тихановська отримала 588 622 голоси або 10,12 % голосів, а О. Лукашенко – 80,10 %. Однак було оприлюднено заяви про широкомасштабні фальсифікації, С. Тихановська подала офіційну скаргу до Центральної виборчої комісії (ЦВК). 14 серпня 2020 року ЦВК Білорусі офіційно оголосило Олександра Лукашенка переможцем президентських виборів. Згодом С. Тихановська заявила, що набрала від 60 до 70 % голосів та звернулася до західних країн з проханням визнати її переможницею або закликати до повторних виборів. 10 вересня 2020 року Сейм Литви визнав С. Тихановську законним президентом Республіки Білорусі.

Однак, без міцної коаліції та нерішучості опозиції щодо ключових проблем, без гідного опору нелегітимній владі, білоруське суспільство приречене і ніколи не зможе відчувати переваги демократії, насамперед – свободи слова. Основним завданням новоствореної Координаційної ради зі зміни влади в Білорусі є формування умов для поетапного переходу влади від О. Лукашенка до С. Тихановської.

Створення платформи для новоспеченого президента, підготовка підґрунтя для прогресивних реформ, відкритий діалог з європейськими країнами-сусідами, «чистка» бюрократично забитих державних органів влади – основні етапи для Координаційного органу й нового лідера країни. Розуміючи основні переваги та маючи значний вплив, в основі, який

базувався на силові структури: поліція, армія, О. Лукашенко не визнавав факту фальсифікації виборів, та, прикриваючись Конституцією, розганяв, вбиваючи та переслідуючи мирні багатотисячні мітинги, які демонструють невдоволення та розпач білоруського народу.

Період тяглості до радянського минулого відійшов на другий план, молодь, яку, в більшій мірі, представляти студенти, прагнула реформ, свободи слова та вибору. Історія Білорусі стає яскравим показником невдач авторитаризму та «сильної руки» однієї особистості, яка не в змозі вирішити основні проблеми в країні. О. Лукашенко силовими методами та переслідуванням, залякуванням, намагається пригнітити масові протести по цілій країні. Населення не відступає, розуміючи що на даному етапі — це прирівнюється до поразки та до ще більшого занурення в диктаторський режим, який, є вірогідність, може стати спадковим.

Нова тактика поодиноких та розкиданих протестів є вдалою, але чи ефективною. Вдала, оскільки силовики не в змозі швидко відреагувати та зрозуміти, де наступний захід відбудеться, неефективна, тому що не масова, а це демонструє страх білоруського народу, демонструє неспроможність нових лідерів правильно організувати народ. Є розуміння того, що це все в процесі становлення, потрібен час, однак тут він не виступає за демократію.

Література:

1. Інтернет-ресурс. Режим доступу: ЦИК огласил окончательные итоги выборов. За Лукашенко проголосовало 80,1%, за Тихановскую — 10,1%. tut.by.
2. Інтернет-ресурс. Вибори президента Білорусі вперше пройдуть без спостерігачів ОБСЄ. РБК-Україна Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/vybory-prezidenta-belarusi-vpervye-proydyut-1594822203.html>
3. Інтернет-ресурс. У Білорусі затримали більше 100 осіб під час протестів. Режим доступу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/belarusi-zaderzhali-100-chelovek-vremya-protestov-1592652473.html>
4. Інтернет-ресурс. Затримали і допитують потенційного супротивника Лукашенка на виборах. Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2020/06/18/7256185/>

ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА КРАЇН БЕНІЛЮКСУ (1991-2020 р.)

Соловійова Алєся Борисівна

*аспірантка, Інститут історії України Національної академії наук
України*

Малі держави завжди були більш вразливими у світовій економіці [1]. Країни Бенілюксу, в свою чергу, хоча і є невеликими за територіями країнами, мають високий ВВП на душу населення та динамічну економіку.

Станом на 2020 рік, у загальному рейтингу The Legatum Prosperity Index [2] (Індекс процвітання), що аналізує всебічну картину процвітання за всіма його інституційними, економічними та соціальними вимірами, Нідерланди, Люксембург та Бельгія посіли шосте, дев'яте та двадцять третє місця відповідно. Україна, для порівняня, зайняла дев'яносто другу сходинку.

Зважаючи на те, що європейський напрям зовнішньої політики для України був пріоритетним впродовж всього розвитку України як незалежної держави, країни Бенілюксу завжди були важливими економічними партнерами для України. У 1997 Уряд України підписав Угоду з Бельгійсько-Люксембурзьким Економічним Союзом про взаємне заохочення і захист інвестицій [3].

Бельгія є особливою країною з точки зору економічної дипломатії. У результаті конституційно-правового реформування Королівства Бельгії у 1993 р., суб'єкти федерації вони отримали право укладати міжнародні договори з питань свого ведення. Регіони також отримали додаткові повноваження в міжнародній сфері з метою розвитку експорту [4, С. 96]. Передача регіонам Королівства Бельгії повноважень у сфері міжнародного експорту товарів з 1993 року визначила правові підґрунтя для нового етапи розвитку торговельного співробітництва із суб'єктами федерації Королівства Бельгії. П'ята державна реформа базувалася на трьох міжпартійних урядових угодах. Угода від 5 квітня 2000 року розширило повноваження регіонів на сфери сільського господарства та зовнішньої торгівлі [4, С. 97-98].

Двостороннє співробітництво у сфері міжнародного права, у тому числі податкового є необхідною складовою розвитку інвестиційного партнерства. Як для держави, так і для об'єкта оподаткування відсутність зіткнення кількох податкових юрисдикцій створює позитивні умови для залучення інвестицій. Всі країни Бенілюксу підписали з Україною конвенції про запобігання подвійному оподаткуванню, які на сьогоднішній момент є такими, що вступили в силу. З Бельгією така

конвенція була підписана Бельгією у 1996, набрання чинності – 1999 р. З Нідерландами - у 1995 році, набрання чинності – 1996 рік [5].

Україна активно співпрацює з Бельгією у сфері інвестиційної діяльності. 16 червня 2016 року у Брюсселі під егідою Валлонського агентства експорту та зовнішніх інвестицій за участю представників Європейського банку реконструкції і розвитку, Європейської Комісії, Українського союзу промисловців і підприємців, бельгійських фінансових інституцій відбувся бізнес семінар для представників ділових кіл Бельгії щодо можливостей та перспектив ведення бізнесу з Україною, а також розвитку двосторонньої інвестиційної співпраці у ході якого було обговорено переваги українського ринку [6].

Інша ситуація з підписанням Міжурядової конвенції про запобігання подвійному оподаткуванню склалася з Герцогством Люксембург. Підписана у 1997 році Конвенція, набрала чинності лише після перегляду договірних умов та підписання протоколу про внесення змін до Угоди про уникнення подвійного оподаткування у 2017 році [7].

Микола Точицький, Надзвичайний і Повноважний Посол України в Королівстві Бельгія та Великому Герцогстві Люксембург, зазначив, що набрання чинності цієї конвенцією є важливим і давно назрілим кроком. Набрання угодою чинності привнесе нову динаміку у двостороннє економічне співробітництво між Україною та Люксембургом, відкриваючи нові перспективи для посилення співпраці у сфері інвестицій [8].

Обсяг бельгійських інвестицій в українську економіку за 2019 рік становив 104,8 млн. дол. США. Інвестиції здебільшого спрямовуються в уже розвинені сфери економічної діяльності [9]. Того ж року Нідерланди були одним з найбільших країн-інвесторів в Україну (8,3 млрд. дол. США), а люксембурзькі інвестиції в українську економіку становили 469,2 млн. дол. США. Зазначені інвестиції задіяні, зокрема, в промисловості, оптовій та роздрібній торгівлі, будівництві, у сфері транспорту.

В Україні зареєстровано понад 120 підприємств, що мають бельгійські інвестиції та близько сотні підприємств з люксембурзькими інвестиціями. Найбільша кількість компаній серед країн Бенілюксу функціонує з нідерландським капіталом, що складає понад 300 компаній.

Новий етап розвитку торговельно-економічного співробітництва України з країнами Європейського Союзу (далі – ЄС), а також з країнами Бенілюксу ознаменувала активізація євроінтеграційного курсу України. Євроінтеграційний поступ України актуалізує завдання посилення ролі двосторонніх економічних відносин з передовими країнами-членами ЄС у системі міжнародного співробітництва [10, С. 482]. Економічні та торгові відносини України та країн Бенілюксу отримали нове правове підґрунтя з

1 вересня 2017 року, коли Угода про асоціацію між Україною та ЄС, набрала чинності [11]. Український бізнес також отримує стабільний та передбачуваний пільговий доступ до найбільшого ринку у світі з понад 500 мільйонами споживачів. Підприємства ЄС можуть скористатися легшим доступом до українського ринку та налагодити нові відносини з українськими постачальниками та партнерами [11].

Про поглиблення двостороннього торгово-економічного співробітництва між Україною та Бельгією, зокрема, зміцнення двостороннього співробітництва в сфері енергоефективності та використання енергії свідчить проведення ряду спільних зустрічей та ініціатив. За підсумками четвертого засідання Спільної українсько-бельгійської комісії з економічного та фінансового співробітництва, яке пройшло в Брюсселі, Україна та Бельгія висловили намір до розширення взаємодії. В ході зустрічі були обговорені питання, що стосуються розвитку торгово-економічного співробітництва між Україною та Бельгією, зокрема, зміцнення двостороннього співробітництва в сфері енергоефективності та використання енергії, поновлювані джерела енергії, інфраструктура, сільськогосподарський сектор, а також співробітництво в галузі інформатики та інновацій, а також були представлені інвестиційні можливості в різних сферах [12]. Україна та Люксембург також мають намір на поглиблення співпраці у сфері економіки. Наприклад, українська флагманська авіабудівна компанія "Антонов" позитивно відреагувала на пропозицію авіакомпанії Cargolux співпрацювати в авіаційній галузі [8].

Таким чином, основними формами економічного співробітництва України та країн Бенілюксу стали співпраця у сфері інвестиційної діяльності, а також торгівля товарами та послугами, що позначилася позитивною тенденцією до зростання. Основним українським товаром для експорту до країн Бенілюксу залишається сільськогосподарська продукція, а саме зернові культури.

Досі залишається складною повноцінна оцінка впливу пандемії на торгівлю між країнами Україною та країнами Бенілюксу. Так, наприклад, голландський експорт у всьому світі впав на 9% у першій половині 2020 року [13], позначивши негативні наслідки для світової торгівлі, включаючи торгівлю Голландії з Україною. Очевидно, що COVID - 19 поставив перед світовою спільнотою та, зокрема, Європою безпрецедентний виклик. Не дивлячись на те, що вірус виявився транснаціональним, відповіді на економічну кризу були, в основному, національними. Тим не менше, триваюча небезпека для світової спільноти призвела до появи складної багаторівневої політичної співпраці на національному та наднаціональному рівнях.

Таким чином, економічна дипломатія перебуває у нерозривному зв'язку з зовнішньополітичними та внутрішньополітичними чинниками та

вимагає комплексного аналізу цих факторів при дослідженні економічного співробітництва держав. Україна та країни Бенілюксу мають великий потенціал для двостороннього співробітництва в сферах торгівлі, економіки і інвестицій та демонструють позитивні зрушення за обсягами товарообігу між країнами та розгалуженням нормативно-правового забезпечення здійснення зовнішньоекономічної діяльності. Початком нового етапу економічної дипломатії країн Бенілюксу щодо України доцільно вважати 2017 рік, а саме набрання чинності Угодою про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Однак, аналіз результатів співробітництва є досить контрверсійними. «Українська криза» негативно позначилася на інвестиційному іміджі України, очевидною стала потреба мінімізації політичних ризиків для подальшого активного співробітництва у сфері інвестиційної діяльності. Ще більш негативним фактором впливу на торговельно-економічне співробітництво країн Бенілюксу та України стала пандемія, що негативно позначилась на світовій торгівлі.

Література:

1. Brautigam D., Woolcock M. Small States in a Global Economy. URL: https://www.researchgate.net/publication/23984844_Small_States_in_a_Global_Economy_The_Role_of_Institutions_in_Managing_Vulnerability_and_Opportunity_in_Small_Developing_Countries (дата звернення–29.05.2020).
2. The Legatum Prosperity Index™ 2020 URL: <https://www.prosperity.com/rankings> (дата звернення – 29.05.2020).
3. Угода між Урядом України та Бельгійсько-Люксембурзьким Економічним Союзом https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_691#Text (дата звернення – 29.05.2020).
4. Демешева Ю.В. Конституционно-правовые механизмы разрешения этнолингвистического конфликта в Бельгии : дис... к.ю.н.: 12.00.02. Москва, 2015. 285 с.
5. Конвенція між Україною і Королівством Нідерландів про уникнення подвійного оподаткування та попередження податкових ухилень стосовно податків на доходи і майно. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528_654 (дата звернення – 29.05.2020).
6. Бізнес семінар. URL: <https://belgium.mfa.gov.ua/news/48494-16-chervnya-cr-u-bryusseli-vidbuvnya-biznes-seminar-dlya-predstavnikov-dilovih-kil-belygiji-shhodo-mozhливостей-ta-perspektiv-vedennya-biznesu-z-ukrajinoju> (дата звернення – 29.05.2020).
7. Конвенція між Урядом України і Урядом Великого Герцогства Люксембург. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442_002 (дата звернення – 29.05.2020).

8. L'interview de l'Ambassadeur d'Ukraine Mykola Tochytskyi à l'édition «l'AGEFI Luxembourg» 02 février 2018 18:25 URL: <https://belgium.mfa.gov.ua/fr/news/62797-rozgornute-intervju-predstavnika-ukrajini-pri-jes-posla-ukrajini-v-belygiji-ta-lyuksemburzi-mtochicykogo-dlya-agefi-luxembourg> (дата звернення – 29.05.2020).
9. Україна та Бельгія. Торговельно-економічне співробітництво. URL: <https://belgium.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/ukrayina-ta-belgiya/3133-trade> (дата звернення – 29.05.2020).
10. Французька модель державності: політичний, економічний, соціальний і правовий аспекти: монографія / ред.: Н. О. Татаренко, С. С. Троян, О. І. Шаповалова. Київ: ДАУ при МЗС України, 2015. 492 с.
11. Ukraine and the EU URL: https://eeas.europa.eu/delegations/ukraine/1937/ukraine-and-eu_en (дата звернення – 29.05.2020).
12. L'Ukraine et la Belgique vont renforcer leur coopération dans les domaines de l'énergie, de l'agroalimentaire et de la technologie de l'information URL: <https://www.ukrinform.fr/rubric-polytics/2622908-lukraine-et-la-belgique-vont-renforcer-leur-cooperation-dans-les-domaines-de-lenergie-de-lagroalimentaire-et-de-la-technologie-de-linformation.html> (дата звернення – 29.05.2020).
13. Handel Nederland - Oekraïne URL: <https://www.rvo.nl/onderwerpen/internationaal-ondernemen/landenoverzicht/oekraïne/handel-nederland-oekraïne> (дата звернення – 29.05.2020).

ЗМІСТ

Теорія держави і права. Філософія права

<i>Maksurov Alexey Anatolevich</i> COORDINATION OF THE LICENSING OF THE USE OF RADIO FREQUENCIES IN THE REPUBLIC OF ESTONIA.....	3
--	---

<i>Пильгун Наталія Василівна, Савченко Олена Олегівна</i> ФОРМИ ГОЛОСУВАННЯ В СУЧАСНИХ КРАЇНАХ СВІТУ. УКРАЇНА.....	4
--	---

<i>Сергєєв Кирило Олександрович</i> ФАКТОР ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАКОНОДАВЧУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК НОВІТНІЙ НАПРЯМОК ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	7
--	---

Конституційне право. Конституційне процесуальне право. Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право

<i>Акімов Михайло Олександрович</i> ПОВІТРЯНЕ БОМБАРДУВАННЯ БЕЛГРАДА У КВІТНІ 1941 РОКУ ЯК ПРИКЛАД ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ ВІЙНИ.....	10
---	----

<i>Білик Павло Петрович</i> ПРОЦЕС ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ ТА МЕЖІ ДИСКРЕЦІЙНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ.....	12
---	----

<i>Бугайов Андрій Андрійович</i> ВСТУП НА ДИПЛОМАТИЧНУ СЛУЖБУ: СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРОПОЗИЦІЇ ВДОСКОНАЛЕННЯ.....	16
---	----

<i>Корнута Людмила Михайлівна</i> ПРОБЛЕМАТИКА НЕОБХІДНОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ СТАТУСУ СУБ'ЄКТА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН В УКРАЇНІ...	20
---	----

<i>Кравчина Ірина Борисівна</i> ЩОДО НЕСУМІСНОСТІ ПЕРЕБУВАННЯ НА ПОСАДІ ПРОКУРОРА ЗІ СТАТУСОМ ДЕПУТАТА МІСЦЕВОЇ РАДИ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	23
---	----

<i>Лецинський Віктор Петрович</i> ВИДИ КОНТРОЛЬНО-НАГЛЯДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ДОЗВІЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ МІСТОБУДУВАННЯ.....	26
--	----

Прудкий Богдан Олександрович ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ
АГІТАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ, КАНДИДАТІВ
НА ВИБОРНІ ПОСАДИ У СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖАХ.....29

*Щигельська Галина Остапівна, Потіха Оксана Богданівна, Чоп Тамара
Олександрівна* ЛЕГІТИМАЦІЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ГЕНДЕРНИХ
КВОТ В УКРАЇНІ.....33

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

Гнатів Михайло Володимирович ЗДІЙСНЕННЯ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА
ВИКОНАННЯ СІМЕЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ.....37

Овдієнко Тетяна Володимирівна МОЖЛИВІСТЬ ВИЗНАННЯ ТА
ВИКОНАННЯ АРБІТРАЖНОГО РІШЕННЯ НА КОРИСТЬ
ПІДПРИЄМСТВА ДЕРЖАВИ-АГРЕСОРА З ПОСИЛАННЯМ НА
ПОРУШЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ.....39

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

Заїка Дмитро Євгенійович ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ
ЗЛОЧИННОСТІ У СФЕРІ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ ТА
МОРАЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ ЗА 2011-2021 РОКИ.....45

Иванов Владимир Георгиевич СОЗДАНИЕ И ВЫЯВЛЕНИЕ СКРЫТЫХ
ЭЛЕКТРОННЫХ ДАННЫХ СРЕДСТВАМИ ОС WINDOWS.....49

Кліпановський Андрій Петрович БЕЗПІЛОТНИЙ ТРАНСПОРТНИЙ
ЗАСІБ ЯК ЗАПОБІЖНИК ДТП ТА СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВОПОРУШЕННЯ.....53

Серкевич Ірина Ростиславівна КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ТА
ДЕКРИМІНАЛІЗАЦІЯ ДІЯНЬ КРІЗЬ ПРИЗМУ КРИМІНАЛЬНОЇ
ЗАКОНОТВОРЧОСТІ.....57

Шукалова Дар'я Денисівна, Бикова Ольга Юріївна ЦИВІЛЬНИЙ ПОЗОВ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ.....60

Історія становлення української державності

Оліфіренко Артем Олексійович УНІВЕРСАЛИ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ
УКРАЇНИ ЯК ПРОЦЕС ЗДОБУТТЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ У 1917-1918
рр.....64

Сундук Анатолій Миколайович МОНЕТИ З ІСТОРИЧНОГО
ПОДІЛЛЯ.....68

Історія країн світу та міжнародні відносини

Ковач Анастасія Василівна, Пик Світлана Мирославівна КОЛЕКТИВНА
БЕЗПЕКА У ПОЛІТИЧНОМУ СВІТОГЛЯДІ ВУДРО ВІЛЬСОНА.....72

Павлович Юрій Осипович БІЛОРУСЬ СЬОГОДНІ: ПРЕЗИДЕНТСЬКІ
ВИБОРИ 2021.....75

Соловійова Алеся Борисівна ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ
СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА КРАЇН БЕНІЛЮКСУ (1991-2020
р.).....77

Актуальні дослідження правової та історичної науки

Випуск 29

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua
Юридична лінія

10 лютого 2021 р.

Підписано до друку 16.02.2021
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 80 прим.

Громадська організація «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. +380979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

